

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในกระแสของโลกยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้สังคมไทยปัจจุบันนี้มีการขยายตัวและเติบโตอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การสื่อสารและเทคโนโลยี ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาต่อสังคม วัฒนธรรม และส่งผลกระทบต่อปัญหาต่างๆในสังคมไทย โดยเฉพาะปัญหาทางด้านพฤติกรรม การกระทำผิด ต่อสังคม วัฒนธรรมและกฎหมายของประชากรไทย ซึ่งนับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกขณะ ดังที่เห็นปรากฏตามสื่อมวลชนทุกประเภท ทั้งทางหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ซึ่งมักจะมีข่าวอาชญากรรมประเภทต่างๆที่มีความโหดร้าย รุนแรงอยู่เป็นประจำ แต่ที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง คือ ข่าวพฤติกรรมการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ซึ่งส่วนใหญ่กำลังอยู่ในวัยเรียน โดยมักจะมีข่าวการประทุพติคนเป็นนักเลง อันธพาล ก้าวร้าว ทั้งกิริยาวาจา การมั่วสุม ปล้นจี้ลักขโมย การทำร้ายร่างกาย การกระทำผิดทางเพศ การเล่นการพนัน และการเสพยาเสพติด พฤติกรรมที่เป็นปัญหาเหล่านี้ ล้วนก่อให้เกิดการสูญเสียกำลังคนที่มีคุณภาพของสังคมไทยต่อไปในอนาคตค่อนข้างน่าเสียดาย

ในบรรดาพฤติกรรมที่ขัดกับสังคมของเด็กและเยาวชนซึ่งอยู่ในวัยเรียนนั้น มีพฤติกรรมหนึ่งที่เป็นปัญหา ควรให้ความสนใจศึกษา และหาวิธีป้องกันแก้ไข คือ พฤติกรรมก้าวร้าว การใช้ความรุนแรง การก่อการทะเลาะวิวาท ทำร้ายกัน ซึ่งปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าวนี้เกิดขึ้นกับนักเรียนนักศึกษาทั่วไป แต่ความรุนแรง มักเกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดกับนักศึกษาที่เรียนสายอาชีพ พฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง การทะเลาะวิวาท ขกพวกทำร้ายกันของนักศึกษาอาชีพศึกษา ซึ่งเกิดขึ้นทั้งในสถาบันการศึกษา และ ระหว่างสถาบันการศึกษานั้น มีมานานแล้ว แต่นับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น จากการชกต่อย ไล่ตี กันแต่บาดเจ็บ ก็รุนแรงถึงขั้นประหัดประหารกันด้วยอาวุธ ซึ่งไม่เพียงแต่จะทำร้ายคู่กรณีเท่านั้น แต่ยังทำให้ผู้อื่นได้รับอันตรายบาดเจ็บไปด้วย ดังในปี พ.ศ. 2536 ได้มีเหตุการณ์ที่น่าสลดใจแก่ประชาชนทั่วไป เมื่อนักศึกษาคนหนึ่งถูกยิงตกจากรถจักรยานยนต์ บริเวณ หน้าสนามกีฬาแห่งชาติ เนื่องจากถูกกระสุนปืนที่ยิงออกมาจากรั้วสถานศึกษาแห่งหนึ่ง เมื่อตำรวจเข้าตรวจค้นสถานศึกษาพบว่ามีอาวุธปืน ซึ่งคาดว่าจะเป็นสาเหตุของ

การเสียชีวิตนั้น หลังจากนั้นไม่กี่วัน ตำรวจได้จับกุมนักศึกษาที่ยกพวกตีกันไม่ต่ำกว่า 50-60 คน จากการจับกุมตรวจค้นพบอาวุธมากมาย ตั้งแต่ ฟุตเหล็ก คัตเตอร์ ไปจนถึงอาวุธปืน (มติชน : 2536 : 18) ต่อมาในปี พ.ศ. 2537 เกิดการก่อเหตุทะเลาะวิวาทกันระหว่างนักศึกษา 2 สถาบัน และมีนักศึกษาคณะอื่นถูกถูกหลงเสียชีวิต (ไทยรัฐ : 2537 :1-2) และ ในปี พ.ศ. 2539 ได้เกิดเหตุการณ์ที่สะท้อนขวัญแก่ประชาชนทั่วไปอย่างยิ่ง นั่นคือข่าวที่นักศึกษาอาชีวศึกษาใช้อาวุธปืนสังหารนักศึกษาต่างสถาบัน ขณะนั่งหลับอยู่บนรถโดยสารประจำทาง และต่อมาไม่กี่วัน ปรากฏว่าเกิดเหตุการณ์นักศึกษาอาชีวศึกษายกพวกคึกทำร้าย กลุ่มนักศึกษาต่างสถาบันที่ถือว่าเป็นศัตรู โดยไม่เลือกว่าเป็นหญิงหรือชาย ที่อยู่บนรถประจำทาง ซึ่งนอกจากจะทำให้ต่างฝ่ายต่างได้รับบาดเจ็บกันแล้ว ยังทำให้ชาวบ้านที่สัญจร ไปมาได้รับความเดือดร้อนไปด้วย (เติญิวส์ : 2539:7) และเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ปีพ.ศ. 2542 ได้เกิดเหตุการณ์รุนแรง คือกลุ่มนักศึกษาอาชีวศึกษา จำนวนประมาณ 4-5 คน ได้รุมกระหน่ำแทงนักศึกษาคณะหนึ่งซึ่งไม่ใช่คู่แข่งที่หน้าสถาบันการศึกษาแห่งหนึ่งจนถึงแก่ชีวิต

จากเหตุการณ์เหล่านี้ จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมที่ก้าวร้าวรุนแรงของเยาวชนที่ศึกษาในสายอาชีวศึกษาได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น อีกทั้งกระทำไปอย่างเปิดเผยในที่สาธารณะและ ไม่เกรงกลัวต่อความคิดทางสังคม และกฎหมายบ้านเมือง ผลจากการกระทำดังกล่าวทำให้เกิดการบาดเจ็บ ทรัพย์สินเสียหาย สูญเสียอนาคตทางการศึกษา หรืออาจรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิต นอกจากนี้ยังทำให้ภาพพจน์ ของนักศึกษาอาชีวศึกษา และสถาบันการศึกษาในระดับอาชีวศึกษา ตกต่ำ ประชาชนทั่วไปอาจมองว่า สถาบันอาชีวศึกษาเป็นแหล่งผลิตนักเลง สร้างปัญหาความยุ่งยากให้แก่สังคม ทั้งยังส่งผลถึงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาต่อสังคมด้านอื่นๆอีก ดังนั้นทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางสถาบันการศึกษา จึงสมควรหามาตรการในการป้องกัน แก้ไข และเสริมสร้างพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมให้กับนักศึกษาอย่างเร่งด่วนต่อไป

นักศึกษาระดับอาชีวศึกษานั้นอยู่ในช่วงของวัยรุ่น คืออายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป เป็นช่วงวัยที่ต้องมีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆมากมาย ทั้งกับการเปลี่ยนแปลงภายในตัวของวัยรุ่นเอง และ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมรอบตัว การเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมของวัยรุ่นนั้นมีมาก โดยเฉพาะชีวิตในสถานศึกษาของนักศึกษาสาขาอาชีพ ต้องมีการปรับตัวอย่างมากมาย นับตั้งแต่เริ่มเข้าศึกษา คือ ระบบการเรียนการสอน เวลาของการเรียน รูปแบบของการเรียนที่เปลี่ยนแปลงไปจากการเรียนแบบระบบปิด ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการเรียนแบบระบบเปิดซึ่งนักศึกษาจะต้องมีการปรับตัวและรับผิดชอบต่อตัวเองมากขึ้น เนื้อหาหลักสูตรซึ่งเน้นการเรียนและการปฏิบัติทางวิชาชีพ กลุ่มเพื่อนซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในวัยและเพศเดียวกัน ตลอดจนการได้

รับอิทธิพลของรุ่นพี่ ที่เข้ามาบีบบทบาทคือชีวิตในสถานศึกษาด้วยมากเช่นกัน จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มากมายและต้องอาศัยการปรับตัวใหม่ในหลายๆด้านเหล่านี้ ประกอบกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายของการเข้าสู่วัยรุ่น ทำให้เกิดความสับสน ไม่แน่ใจ ไม่ปลอดภัย และทำให้เกิดอารมณ์ที่แปรปรวนง่าย มีความรุนแรง และขาดการควบคุมอารมณ์ มักแสดงออกทางอารมณ์อย่างเปิดเผย ลักษณะอารมณ์ของวัยรุ่นที่มักส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา เช่น ความวิตกกังวล ความอิจฉา ริษยา ความกลัว ความรู้สึกผิด ความทุกข์โศก และความโกรธ เป็นต้น

ลักษณะอารมณ์หนึ่งซึ่งมักก่อให้เกิด ปัญหาทางพฤติกรรมและก่อให้เกิดความรุนแรงของวัยรุ่น คือ ความโกรธ สาเหตุสำคัญที่ทำให้วัยรุ่นเกิดความโกรธนั้น อาจเกิดจากการถูกขัดขวางสิทธิที่พึงได้รับ การถูกผู้อื่นดูหมิ่นเหยียดหยาม การไม่เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น การถูกล้อเลียน การถูกเบียดเบียนเทียบกับผู้อื่นที่เด่นกว่าคน เป็นต้น เมื่อเกิดความโกรธ มักแสดงออกทางอารมณ์อย่างเปิดเผย อาจแสดงออกทางวาจา เช่น การใช้คำพูดข่มขู่ การทะเลาะเบาะแว้ง การถ่มน้ำลาย การถ่มน้ำตา แสดงออกทางกรกระทำ เช่น การขว้างปาสิ่งของ ทุบตี เคาะ ต่อย หรือ แสดงออกทาง ใบหน้า แววตา เช่น หน้าบึ้ง แววตาดูกริ้วกราด หรือ การไม่พูดตอบ และ ไม่ยอมทำสิ่งที่ตั้งใจไว้ จากการศึกษาการมีพฤติกรรมก้าวร้าวของนักศึกษาอาชีวศึกษา สุภา มาลากุล ณ อรุณา (สุภา มาลากุล ณ อรุณา และ คณะ , 2520) กล่าวว่า นักเรียนอาชีวศึกษาที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นกลุ่ม จะมีแรงผลักดันในบุคลิกภาพสูง เช่น มีภาพพจน์แห่งตนเองบ่งพร่อง รู้สึกมีปมด้อย ให้ความสำคัญของความเป็นราชาว่าต้องไร้กำลังต่อตี ชิดชิดกับกลุ่มเพื่อนมาก และยังหาทางสายกลาง ระหว่างการสมยอม และความก้าวร้าวไม่ได้ จึงมีพฤติกรรมก้าวร้าวบ่อยและรุนแรงกว่านิสิต นักศึกษาในมหาวิทยาลัย และนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย นอกจากนี้ วิมล สุวรรณมณี (วิมล สุวรรณมณี , 2526) ศึกษาวิจัยเปรียบเทียบ มโนภาพแห่งตนของนักเรียนอาชีวศึกษาที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นกลุ่มและนักเรียนอาชีวศึกษาทั่วไป พบว่า นักเรียนอาชีวศึกษาที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นกลุ่มจะมองภาพพจน์ของตนเองต่ำ รู้สึกมีปมด้อย ขาดการยอมรับจากสังคม และมีความวิตกกังวลสูง นอกจากนี้กลุ่มที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวมักได้รับคำตำหนิ จากทั้งครู อาจารย์ ผู้ปกครอง ตลอดจนสังคมและสื่อมวลชน จึงทำให้ นักเรียนอาชีวศึกษากลุ่มนี้รับรู้ตนเองในแง่ที่ด้อยลง และมีมโนภาพแห่งตนต่ำ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้นักเรียนอาชีวศึกษา ใช้วิธีการแสดงออกที่ก้าวร้าวรุนแรง และก่อปัญหาความขัดแย้ง กับผู้อื่น มากกว่านักเรียนนักศึกษาทั่วไป

ดังนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาการศึกษาที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว ให้ได้เรียนรู้ในการควบคุมความโกรธ หลีกเลี่ยงการเป็นผู้เริ่มต้นความขัดแย้งกับผู้อื่นและเรียนรู้ในการแก้ไขข้อขัดแย้ง

โดยปราศจากการใช้วิธีการที่รุนแรง การบังคับ ข่มขู่ และการทำร้ายร่างกาย แต่หากการที่บุคคลได้รับการฝึกควบคุมอารมณ์ โดยไม่สามารถรู้ถึงวิธีการแสดงออกได้อย่างเหมาะสม หรือ เก็บไว้ไม่แสดง ออกมา เมื่อเผชิญกับสภาพการณ์ที่เป็นปัญหา อาจทำให้เกิดความคับข้องใจและแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวออกมาได้ ซึ่งย่อมเป็นผลเสียต่อตัวเองและคนอื่นอีกเช่นกัน ประกอบกับ นักศึกษายังมีประสบการณ์ทางสังคมที่ค่อนข้างจำกัด เมื่อเกิดปัญหาการจัดการกับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่มากกระทบ อาจมีการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ผิดๆ ได้ ดังที่ Walker (Walker et al., 1995: 203) ได้ศึกษาพบว่า เด็กและเยาวชนที่มีความก้าวร้าวมักมีความรู้สึกไม่สบายใจ คับข้องใจ มีความยุ่งยากลำบากในการจัดการกับความโกรธ หรือไม่เคยได้รับการสอน การฝึกฝนชี้แนะถึงวิธีที่เหมาะสมในการแสดงความโกรธ มักใช้วิธีในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยการใช้กำลังกาย นอกจากนี้ Megargee (Megargee ,1973 อ้างถึงใน Milan & Kolko, 1985) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความโกรธ และ ความก้าวร้าว โดยศึกษาบุคคลก้าวร้าวที่ควบคุมตนเองมากเกินไป กับ บุคคลก้าวร้าวที่ขาดการควบคุมตนเองพบว่า คนที่ควบคุมตนเองมากเกินไปจะบกพร่องในการเรียนรู้วิธีการแสดงความโกรธที่เหมาะสม ในขณะที่คนซึ่งขาดการควบคุมตนเองมักจะไม่มีส่วนในการแสดงความโกรธ แม้ในสถานการณ์ที่กระตุ้นเพียงเล็กน้อย จากงานวิจัยหลายงาน ได้ศึกษาพบว่าผู้ที่ควบคุมตนเองมากเกินไป มักจะเกิดปัญหาในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและเกิดความวิตกกังวลเมื่อแสดงความโกรธ (Alberti & Emmons ,1978 ; Rothenberg, 1971; Rubin, 1970 อ้างถึงใน Milan & Kolko,1985) ผลของการมีปัญหาในการแสดงความโกรธ ทั้งคนที่ควบคุมตนเองมากเกินไป และ คนที่ขาดการควบคุมตนเอง มักจะใช้รูปแบบของพฤติกรรมก้าวร้าวเมื่อต้องเผชิญกับเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ที่เป็นปัญหา (Rimm ,1977)

การฝึกการควบคุมความโกรธ เป็นการช่วยให้นักศึกษาเรียนรู้และ รู้จักควบคุมตนเอง แต่เมื่อมีเหตุการณ์ หรือสถานการณ์มากระตุ้น ก็อาจจะแสดงพฤติกรรมในลักษณะเดิมอีก เนื่องจากไม่เคยเรียนรู้ว่า พฤติกรรมใดที่สมควรกระทำได้ตอบ ดังนั้น นอกจากการช่วยให้นักศึกษา อาชีวศึกษาได้รู้จักการควบคุมความโกรธแล้ว จึงควรต้องมีการฝึกแสดงออกทางพฤติกรรมโดยการฝึกทักษะทางสังคม เพื่อให้มีประสบการณ์ในการเรียนรู้ถึงพฤติกรรมที่เหมาะสมได้ เป็นการส่งเสริมให้นักศึกษาปรับตัวได้อย่างสอดคล้องกับบุคคลและสถานการณ์ เมื่อนักศึกษาได้รับการฝึกทักษะทางสังคมและสามารถแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมแล้ว จะทำให้นักศึกษาได้รับการยอมรับทางสังคม และ ได้รับการเสริมแรงทางสังคม ซึ่งอาจส่งผลให้พฤติกรรมก้าวร้าวลดลงได้ ผู้วิจัยจึงสร้างโปรแกรมการฝึกควบคุมความโกรธ และทักษะทางสังคม เพื่อต้องการศึกษาว่าจะสามารถ ลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักศึกษาอาชีวศึกษาได้หรือไม่ ซึ่งผลจากการศึกษาวิจัย อาจเป็นข้อมูลในการหามาตรการในการปรับปรุง ส่งเสริม แก้ไขปัญหาการมีพฤติกรรมก้าวร้าวของ

นักศึกษา อีกทั้งเป็นการช่วยปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ใหม่ให้กับ นักศึกษาและสถาบันการศึกษานับเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา ในการช่วยส่งเสริมให้เยาวชนสามารถพัฒนาตนเองให้อยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข และเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณค่าต่อสังคมต่อไป

แนวคิด และทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของพฤติกรรมก้าวร้าว

พฤติกรรมก้าวร้าวเป็น พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเสียหายและเป็นอันตรายต่อตัวบุคคลและสังคม เป็นอย่างยิ่ง จึงมีผู้สนใจศึกษากันเป็นจำนวนมาก โดยเริ่มจากการอธิบาย วิเคราะห์ความหมาย และสาเหตุ ของพฤติกรรมก้าวร้าวเพื่อหาแนวทางป้องกันและแก้ไข ก่อนที่จะศึกษาถึงสาเหตุ ควรทราบถึงความหมายของพฤติกรรมก้าวร้าวให้เข้าใจชัดเจนเสียก่อน ดังที่มีผู้ศึกษาให้ความหมายไว้ ดังนี้

Baenniger (1980) ความก้าวร้าวหมายถึง การกระทำที่ผู้อื่นเกิดอันตราย หรือ ได้รับความเจ็บ

Averill (1982) ความก้าวร้าวหมายถึง การตอบสนองที่ตั้งใจจะก่อให้เกิดบุคคลได้รับความเจ็บปวด หรือ ไม่สบายใจ

White (1984) ความก้าวร้าว คือการใช้กำลังข่มขู่ โดยการใช้อารมณ์

Sears(1991) ความก้าวร้าว เป็น การกระทำซึ่งเจตนาที่จะทำร้ายผู้อื่น

Baron & Richardson (1994) ความก้าวร้าวเป็นการกระทำที่มีเป้าหมายในการทำร้ายผู้อื่น โดยที่ การกระทำนั้นๆเป็นสิ่งที่ผู้ถูกกระทำ ไม่ต้องการและ ไม่เป็นที่น่าพึงพอใจ

Meyers (1996) ความก้าวร้าว เป็นพฤติกรรมทางกาย หรือวาจา ซึ่งมีเจตนาหรือตั้งใจทำร้ายผู้อื่น

Buss (1961) ความก้าวร้าว เป็นการตอบสนองต่อสิ่งที่มีมากระตุ้น ในรูปของการกระทำอย่างทันที โดยมีเจตนาจะทำให้ผู้อื่นเจ็บปวด แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. ความก้าวร้าวทางกาย (Physical Aggression) เป็นความก้าวร้าวที่แสดงออกโดยการใช้อวัยวะทางกาย เช่น แขน ขา ฟัน หรือใช้อวัยวะทางกายร่วมกับอาวุธ เช่น มีด ไม้ ปืน เพื่อทำให้อื่นเจ็บปวด

2. ความก้าวร้าวทางวาจา (Verbal Aggression) เป็นการสนองตอบต่อสิ่งที่มีมากระตุ้น โดยใช้ออกคำให้ผู้อื่นได้รับความเจ็บปวด ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะคือ

2.1 การปฏิเสธ ในการปฏิเสธมักจะแสดงท่าทางประกอบด้วย เช่น หดหน้า แสดงท่าทางรังเกียจ ไม่ยอมเข้ากลุ่ม ส่วนคำพูดที่ใช้ในการปฏิเสธ ได้แก่ การพูดตรงๆ หรือ การพูดให้ร้าย ร่วมกับการแสดงอารมณ์เพื่อทำร้ายความรู้สึกของผู้อื่น

2.2 การบังคับ เป็นการพูดเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนเองต้องการ โดยทำให้ผู้อื่นได้รับความเจ็บปวด ไม่พอใจ

ฮัมพร โอตระกุต (2527) ความก้าวร้าวหมายถึง การกระทำที่รุนแรงกว่าปกติ มีผลทำให้ผู้อื่นหรือตนเองเจ็บปวด เกิดความเสียหายทั้งที่เจตนาและไม่เจตนา การแสดงออกของความก้าวร้าวมีได้ หลายทาง คือ

1. ทางวาจา หรือคำพูด เช่น การพูดคำว่า กรร โขก ช่มชู้
2. ทางการกระทำของร่างกาย เช่น การต่อสู้ชกต่อย การตีรันทิ่มแทง การข่มขืน
3. การทำให้เกิดความสูญเสียทรัพย์สินสมบัติ เช่น การทำลายข้าวของให้เสียหาย ทูบให้แตก จุดไฟเผา วางระเบิด

4. การนินทาว่าร้ายเพื่อให้เกิดความอับอาย และเสียชื่อเสียง

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2536) พฤติกรรมก้าวร้าว เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเรียกร้องสิทธิแห่งตน โดยไม่สนใจว่าจะไปก้าวก่ายสิทธิของผู้อื่นหรือไม่ การแสดงออกจะมีลักษณะ ของการข่มขู่ บีบบังคับ เรียกร้อง หรือลักษณะของการแสดงออกที่รุนแรง

พฤติกรรมก้าวร้าว นั้นสามารถแสดงออกได้ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะทางตรง ได้แก่ การพูดจา ข่มขู่ กรร โขก หรือพูดขู่ดูถูก รวมถึงการแสดงออกทางท่าทาง เช่น การแกว่งหมัด โยนมา การมองอย่างเหยียดหยาม และการทำร้ายร่างกาย ลักษณะทางอ้อม ได้แก่ การพูดจาเสียสติ หรือ การนินทาให้ร้าย ส่วนท่าทางการแสดงออกนั้นมักแสดงออก โดยบุคคลนั้นไปสนใจในสิ่งอื่น หรือ แสดงออกต่อบุคคลอื่น หรือวัตถุสิ่งของ แทนที่จะแสดงออกต่อบุคคลเป้าหมาย

จากความหมาย ที่นักจิตวิทยาได้อธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าว ในลักษณะ ที่แตกต่างกันไปนั้น บางคนมุ่งอธิบายในด้านการกระทำและการแสดงออก บางคนมุ่งอธิบายในด้านผลของการกระทำนั้นๆ อย่างไรก็ตาม จากความหมายในลักษณะต่างๆเหล่านี้ สามารถจะสรุปได้ว่า พฤติกรรมก้าวร้าว คือ การกระทำทางกาย และ / หรือวาจา ที่มีลักษณะการแสดงออกที่รุนแรงทั้งทางตรง และ ทางอ้อม โดยมีเป้าหมายหรือเจตนาที่จะทำให้ทรัพย์สิน สิ่งของ และ/หรือบุคคลอื่น ได้รับความเสียหายทั้งทางร่างกายและ/หรือจิตใจ

ในขณะที่เดียวกัน ก็ได้มีผู้ศึกษาถึงประเภทของความก้าวร้าว โดย Smith & Mackie (1995) ได้ศึกษาและอธิบายถึงลักษณะการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว โดยแบ่งความก้าวร้าวออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมก้าวร้าวที่เป็นเครื่องมือไปสู่เป้าหมาย (Instrumental Aggression) บุคคลจะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวเมื่อเห็นโอกาสที่จะได้รับประโยชน์หรือเป้าหมายที่ต้องการ เป็นการใช้ความรุนแรง เพื่อให้ได้ผลประโยชน์บางอย่าง เช่น มือปืนรับจ้าง รับทำงาน เพราะต้องการเงิน ไม่ได้ทำเพราะความโกรธเคืองใดๆ เป็นต้น นอกจากนี้พฤติกรรมก้าวร้าวอาจกระทำเพื่อต้องการเรียกร้องคุณค่า ความสนใจ รางวัล หรือเพื่อระบายความคับข้องใจ ซึ่งพฤติกรรมนั้นอาจระงับไปได้ หากบุคคลนั้นเห็นว่าจะได้รับโทษหรือไม่ได้ประโยชน์

2. พฤติกรรมก้าวร้าวที่เกิดจากสภาวะอารมณ์ (Emotional Aggression) เป็นสภาวะอารมณ์ที่บุคคลได้รับการกระตุ้นให้เกิดความโกรธ และต้องการที่จะทำร้ายผู้อื่น หรือถึงของให้ได้รับอันตรายหรือเสียหาย โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นตามมาจากการกระทำพฤติกรรมก้าวร้าวนั้นๆ

Bandura (1973,1976,1986) เชื่อว่าความก้าวร้าวเป็นพฤติกรรมทางสังคม ที่เกิดจากการเรียนรู้ของมนุษย์ ดังนั้นการพิจารณาว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมก้าวร้าวหรือไม่นั้น ต้องพิจารณา 2 ประการ คือ

1. เป็นพฤติกรรมที่ทำให้บุคคลได้รับบาดเจ็บ ได้รับความเสียหายทั้งทางร่างกายหรือจิตใจและ /หรือ เป็นพฤติกรรมทำลายทรัพย์สิน การทำให้บุคคลได้รับความเสียหายทางร่างกาย อาจทำได้โดยการทำร้ายโดยตรง หรือทำร้ายทางอ้อม โดยทำให้บุคคลได้รับอันตรายเสียหายจากการกระทำของตน และการทำให้บุคคลได้รับความเสียหายทางจิตใจนั้น อาจทำได้โดยการดูถูกหมิ่น ทำให้อับอายหรือการใช้อำนาจ บังคับจิตใจ เป็นต้น

2. เป็นพฤติกรรมที่ได้รับการตัดสินจากสังคม หรือบรรทัดฐานทางสังคม ว่าพฤติกรรมนั้นเป็นพฤติกรรมก้าวร้าว เพราะ มีพฤติกรรมบางอย่างที่ทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ หรือ ทำลายทรัพย์สินโดยผู้กระทำ ทำตามบทบาทหน้าที่ในสังคมหรืออาจทำโดยไม่เจตนา หรือมีข้อยกเว้นอื่นที่สังคมกำหนดไว้ให้ทำได้ เช่น หมอฟัน ทำให้คนไข้ได้รับความเจ็บปวด ช่างก่อสร้างทำลายตึกเก่าเพื่อสร้างใหม่ และ ในทางตรงกันข้ามมีพฤติกรรมบางพฤติกรรมที่ได้รับการตัดสินจากสังคมว่าเป็นพฤติกรรมก้าวร้าวได้ แม้จะ ไม่มีผู้ใด ได้รับบาดเจ็บ หรือยัง ไม่มีทรัพย์สินเสียหาย

นอกจากนี้ การกระทำการทำร้ายหรือทำลายในลักษณะเดียวกัน อาจได้รับการพิจารณารับรู้ แตกต่างกัน ขึ้นกับ เพศ อายุ สถานภาพ และ จริยธรรม ของผู้กระทำ ดังนั้น พฤติกรรมการทำร้าย จะมองว่าเป็นความก้าวร้าวหรือไม่ จึงขึ้นกับ บริบททางสังคม และ การตัดสินจากเจตนาและสาเหตุที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม ของบุคคลในสังคมนั้น

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมก้าวร้าว

นักจิตวิทยาได้ศึกษาและวิเคราะห์แนวความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว ไว้หลายรูปแบบด้วยกันดังนี้

1. ทฤษฎีสัญชาตญาณ (Instinct Theory) แนวความคิดนี้ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดจิตวิเคราะห์ ของ Freud (Freud 1932 /1963 อ้างถึงใน Tesser, 1995) ซึ่งเชื่อว่า พฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์ ถูกควบคุมด้วยสัญชาตญาณ 2 อย่าง คือ สัญชาตญาณของการมีชีวิต (Eros) เป็นสัญชาตญาณของการมีชีวิตอยู่ และ สัญชาตญาณแห่งความตาย (Thanato)

แนวคิดนี้เชื่อว่า รากฐานของพฤติกรรมก้าวร้าว เกิดจากสัญชาตญาณแห่งความตาย (death instinct) ซึ่งเป็นความต้องการโดยธรรมชาติของมนุษย์ เช่นเดียวกับ ความหิว กระหาย และความต้องการทางเพศ ซึ่งต้องมีการระบายออกไปด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง โดยทางตรงหรือทางอ้อม อาจเป็นไปในรูปแบบที่สังคมยอมรับ เช่น การแข่งขัน กีฬา หรือ ในทางที่สังคมไม่ยอมรับ เช่น การทำร้ายร่างกาย การทำลายสิ่งของ เป็นต้น Lorenz (1966) มีทัศนะคล้ายกับนักจิตวิเคราะห์ที่ว่า ความก้าวร้าวเกิดจากสัญชาตญาณ ต่างกันตรงที่ Lorenz ไม่ได้ถือว่าความก้าวร้าวเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการทำลาย แต่เป็นการปรับตัวเพื่อการอยู่รอด ความก้าวร้าวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ขาดไม่ได้ จะต้องมีการระบายออกมาอาจเป็นลักษณะที่สังคมยอมรับหรือไม่ยอมรับก็ได้

2. สมมติฐานความคับข้องใจ-ความก้าวร้าว (Frustration- Aggression) ผู้ที่เสนอแนวคิด คือ Dollard, Doob, Miller, Mowrer and Sears (1939) สมมติฐานนี้ได้นำแนวความคิด ของ ฟรอยด์ มาเป็นพื้นฐานของการศึกษาเรื่องความก้าวร้าว โดยตั้งสมมติฐานว่า ความก้าวร้าวมีความสัมพันธ์กับ ความคับข้องใจ พื้นฐานของแนวความคิด คือ ความก้าวร้าวเป็นผลจากความคับข้องใจโดยความคับข้องใจจะก่อให้เกิดแรงผลักดัน(drive)นำไปสู่การแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น คี๋อ ดึง ขัดขืน เป็นต้น

ความคับข้องใจ ในที่นี้หมายถึง สภาวะที่บุคคลถูกขัดขวางไม่ให้ทำ , ไม่ให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ต้องการ หรือ ไม่ได้ในสิ่งที่ประสงค์ (Dollard, et al, 1939) สมมติฐานความคับข้องใจ-ความก้าวร้าว จะอธิบายความก้าวร้าวได้อย่างสมบูรณ์ ต้องพิจารณาถึงสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนความคับข้องใจ ซึ่งหมายถึงสิ่งเร้าภายนอกตัวบุคคล นอกจากนี้ Berkowitz (1962) ได้เสริมแนวความคิด ของ Dollard ว่า การเกิดความก้าวร้าว นั้น เกิดจาก

1. การตอบสนองทางอารมณ์หรือ ความโกรธ ซึ่งเป็นผลมาจากความคับข้องใจ ความโกรธเป็น ความพร้อมทางสภาวะอารมณ์ ที่จะแสดงความก้าวร้าว
2. แม้จะมีความพร้อม ความก้าวร้าวจะไม่เกิดขึ้น ถ้าไม่มีสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้น
3. ต้องนำอากาเวกระตุ้นที่เป็นสิ่งเร้าภายนอกมาพิจารณาด้วย

นอกจากนี้ Berkowitz (1983) ยังศึกษาจากผลงานการวิจัย ว่า ความคับข้องใจเกิดจากสิ่งเร้าที่ไม่พึงประสงค์ด้วย เช่น การลงโทษ เป็นต้น จากสมมติฐานความคับข้องใจ-ความก้าวร้าว บ่งบอกได้ว่า ความคับข้องใจมิได้ทำให้เกิดความก้าวร้าวโดยตรง แต่ความคับข้องใจ เกิดจากสิ่งเร้าภายนอก ซึ่งถือว่เป็นการเรียนรู้ทางสังคม

3. ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant Conditioning)

นักจิตวิทยาคนหนึ่งได้เสนอแนวคิดที่ว่า พฤติกรรมทางสังคมนั้นเกิดจากการเรียนรู้ สำหรับแนวความคิดทฤษฎีการเรียนรู้ การวางเงื่อนไขแบบการกระทำนี้ มีความเชื่อว่า พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลเนื่องมาจากการปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม พฤติกรรมที่เกิดขึ้นของบุคคล จะแปรเปลี่ยนไปเนื่องมาจากผลกรรม (consequences) ที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมนั้น โดย Skinner (Skinner อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2536: 32) ให้ความสนใจกับผลกรรม 2 ประเภท ได้แก่ ผลกรรมที่เป็นตัวเสริมแรง (reinforcer) ที่ทำให้พฤติกรรมที่บุคคลกระทำอยู่นั้น มีอัตราการกระทำเพิ่มมากขึ้น และผลกรรมที่เป็นตัวลงโทษ (punisher) ที่ทำให้พฤติกรรมที่บุคคลกระทำนั้น ลดลง การเรียนรู้ในการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวในแนวคิดนี้ จึงเกิดขึ้นโดยการที่เมื่อบุคคลแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวแล้ว ได้รับสิ่งที่ต้องการ หรือ บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ก็เหมือนกับเป็นการเสริมแรงต่อพฤติกรรมก้าวร้าว นั้น จึงมีการกระทำพฤติกรรมนั้นต่อไป หรือมากยิ่งขึ้น

4. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

นักจิตวิทยาได้ศึกษาพบว่า พฤติกรรมก้าวร้าว นั้น เกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการสังเกตพฤติกรรม ซึ่งมีผู้ศึกษาและให้แนวคิด ดังนี้

4.1 การเรียนรู้ทางสังคมของ Sears (Sears, 1969: 159-197 อ้างถึงใน สมพร สุทัศน์, 2530) เชื่อว่าพฤติกรรมเกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม โดยเฉพาะการเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมจากพ่อแม่ สำหรับพฤติกรรมก้าวร้าว นั้น Sears เชื่อว่าเป็น พฤติกรรมที่มุ่งไปสู่เป้าหมาย หรือ เกิดจากแรงจูงใจที่อยู่ในตัวบุคคล และเกิดจากประสบการณ์ การเห็นตัวแบบ และการได้รับแรงเสริม Sears มีทรรศนะว่า การอธิบายพฤติกรรมก้าวร้าว นั้น ต้องอธิบายในลักษณะที่เผชิญหน้ากัน ในกระบวนการอบรมเลี้ยงดูนั้นเด็กต้องเผชิญหน้ากับพ่อแม่ การอบรมที่ไม่เหมาะสมจะขัดขวางมิให้เด็ก ไปสู่เป้าหมาย เด็กก็จะเกิดความคับข้องใจและได้ตอบสนองความคับข้องใจอย่าง

รุนแรง และหากเด็กได้รับการลงโทษ เด็กก็จะเห็นตัวแบบที่ก้าวร้าว ในการพัฒนาความก้าวร้าวของเด็กวัยกลาง (6-12 ปี) เกิดจากแรงจูงใจและการเรียนรู้ในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ ส่วนพัฒนาการพฤติกรรมก้าวร้าวของวัยรุ่น เกิดจากสังคมนอกบ้าน เช่น กลุ่มเพื่อน เป็นต้น

4.2 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการสังคมประกิด กระบวนการสังคมประกิด เป็นกระบวนการถ่ายทอดทัศนคติ ค่านิยม และมาตรฐานของสังคม เพื่อให้บุคคลปรับตัวให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข กระบวนการดังกล่าวกระทำได้ 2 ทาง คือ ทางตรง ได้แก่ การถ่ายทอดทัศนคติ และค่านิยม โดยการแนะนำสั่งสอน การไต่ถาม ระเบียบอย่างชัดเจน และ ทางอ้อม ได้แก่ การแสดงแบบ หรือ ให้เด็กเรียนรู้จากตัวแบบ (Mc Call and Simon 1982 : 90-95) กระบวนการสังคมประกิดกระทำผ่านการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สำหรับในครอบครัวนั้นกระทำผ่านการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ - ลูก หรือที่เรียกว่า การอบรมเลี้ยงดู ซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญของกระบวนการสังคมประกิด นอกจากนี้ การอบรมเลี้ยงดู ยังหมายถึงรวมถึง การฝึกวินัย ตลอดจนการสนองความต้องการพื้นฐานและความต้องการขั้นสองของเด็ก (Symonds , 1939 : 166) ผู้ที่มีอิทธิพลในการถ่ายทอดทัศนคติ ค่านิยม และมาตรฐานของสังคม คือ พ่อแม่ ส่วนกระบวนการสังคมประกิดในกลุ่มเพื่อนนั้น กระทำผ่านการติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อน เด็กจะได้รับทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมจากเพื่อนเช่นเดียวกับได้รับจากพ่อแม่ นอกจากประสบการณ์การอบรมเลี้ยงดู หรือประสบการณ์ในกลุ่มเพื่อน ที่ไม่เหมาะสมจะทำให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวแล้ว การรับรู้ในตัวเด็กก็มีความสำคัญ ทั้งนี้เพราะ พัฒนาการของเด็กขึ้นอยู่กับว่า เด็กรับรู้ และ ได้ตอบสนองการ อบรมเลี้ยงดูอย่างไร (Scrot and Teevan , 1961 : 373-379) ถ้าเด็กรับรู้ว่า พ่อแม่ปฏิบัติต่อตนเองอย่างโหดร้าย ไม่ให้ความรักความช่วยเหลืออย่างแท้จริง เด็กก็จะโต้ตอบพ่อแม่อย่างรุนแรง หรือ ถ้าเด็กรับรู้ว่า เพื่อนในกลุ่มยอมรับพฤติกรรมก้าวร้าวของเขา เขาก็จะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวขึ้นอีก

4.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ของ Albert Bandura ซึ่งเป็นผู้เสนอว่า พฤติกรรมทางสังคม นั้นเกิดจากการเรียนรู้ พฤติกรรมก้าวร้าวก็เช่นเดียวกันกับพฤติกรรมทางสังคมทั่วไป Bandura (1973) อธิบายว่า ความก้าวร้าวเป็นรูปแบบหนึ่งของพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ของมนุษย์ การเรี้นรู้ นั้นไม่เพียงแต่เป็นผลจากการ ได้รับรางวัลหรือการลงโทษเท่านั้น แต่ความสามารถในการเลียนแบบ โดยการสังเกต ก็เป็นวิธีการสำคัญที่ช่วยในการเรียนรู้ได้อย่างหนึ่ง

Bandura (1976) ได้อธิบายถึงความก้าวร้าว 3 ลักษณะ คือ

1. การเกิดความก้าวร้าว (Origin of Aggression) พฤติกรรมก้าวร้าว เกิดขึ้นมาได้จากการเรียนรู้ 2 ลักษณะ คือ

1.1 การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยการเรียนรู้จากการได้ลงมือกระทำเอง และได้รับผลกรรมเอง ได้แก่ การแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว แล้วได้รับรางวัล แรงเสริม หรือการลงโทษ พฤติกรรมก้าวร้าวเหล่านั้นจะเกิดขึ้นอีกในอนาคตต่อไป

1.2 การเรียนรู้จากการสังเกต เป็นการเรียนรู้จากตัวแบบ โดยการสังเกตจากพฤติกรรมของผู้อื่น หรือเรียกว่า การสังเกตตัวแบบ และกระบวนการทางปัญญาทำให้บุคคลคาดหวังกผลกรรมที่จะได้รับ ถ้าคนแสดงพฤติกรรมเช่นนั้นบ้าง ความคาดหวังกจึงเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมที่สำคัญ

2. ตัวกระตุ้นให้เกิดความก้าวร้าว (Instigator of Aggression)

2.1 อิทธิพลของตัวแบบ ตัวแบบมีอิทธิพลที่ทำให้เกิด พฤติกรรมก้าวร้าวได้ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์ทดลอง ดังการทดลอง ของ Bandura, Ross and Ross, (1963b : 601-667) ; Eron, et al. (1980: 244-252) ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่สังเกตตัวแบบก้าวร้าว โดยเฉพาะตัวแบบที่ได้รับแรงเสริม จะมีพฤติกรรมก้าวร้าวสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่สังเกตตัวแบบไม่ก้าวร้าว Bandura (1979) กล่าวว่า ในชีวิตประจำวันของมนุษย์เรานั้นสามารถพบกับตัวแบบที่แสดงความก้าวร้าวได้บ่อย และมีอิทธิพลมากที่สุด จากครอบครัว สังคม วัฒนธรรม และสื่อมวลชน

2.2 สิ่งเร้าที่ไม่พึงประสงค์ ได้แก่ การต่อสู้ การทำร้ายร่างกาย การถูกละเมิดเหยียดหยาม หรือ การถอดถอนแรงเสริม สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความคับข้องใจ หรือ ความโกรธ ซึ่งจะทำให้เกิดพฤติกรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น การพึ่งตนเอง การใส่สัมฤทธิ์ การถอยหนี ความวิตกกังวล การมีวเมหาบายมุข การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และ พฤติกรรมก้าวร้าว (Bandura อ้างถึงใน Ribes - Inesta and Bandura 1976 : 203-227)

2.3 สิ่งจูงใจ พฤติกรรมก้าวร้าวของบุคคลส่วนใหญ่เกิดจากความคาดหวังกผลทางบวก ดังนั้น ตัวกระตุ้นให้เกิดการกระทำ คือแรงเสริมที่บุคคลคาดหวังก มากกว่าที่จะกระทำให้อื่นได้รับความเจ็บปวด

2.4 การควบคุมด้วยการสอน ในกระบวนการสังคมประภิด หรือการอบรมเลี้ยงดู บุคคลจะถูกฝึกให้เชื่อฟังกฎ ระเบียบต่างๆ ผู้ฝึกจะให้รางวัลแก่ การเชื่อฟัง และลงโทษแก่การไม่เชื่อฟัง วิธีการลงโทษที่รุนแรง ช่อมทำให้บุคคลเกิดความก้าวร้าวได้ เพราะทำให้บุคคลคับข้องใจ และเห็นตัวแบบที่ก้าวร้าว การได้เห็นคนอื่นลงโทษ จะทำให้บุคคลเพิ่มพฤติกรรมก้าวร้าวด้วย (Power and Green , 1972 : 175-183)

3. การเสริมแรงความก้าวร้าว (Reinforcement of Aggression) คือ สิ่งที่ทำให้พฤติกรรมก้าวร้าวเหล่านั้นยังคงอยู่ หรือเกิดมากขึ้น Bandura (1976) ได้แบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ

3.1 แรงเสริมภายนอก เมื่อบุคคลแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวแล้วได้รับสิ่งเสริมแรงทำให้พฤติกรรมก้าวร้าวนั้นคงอยู่

3.2 แรงเสริมจากการสังเกต บุคคลจะสังเกตและเลียนแบบพฤติกรรมก้าวร้าวของตัวแบบที่ได้รับรางวัล มากกว่า ตัวแบบที่ไม่ได้รับรางวัล แรงเสริมที่ได้จากการสังเกต จะทำหน้าที่ให้ข้อมูล และ แรงจูงใจให้บุคคลแสดงความก้าวร้าว

3.3 แรงเสริมที่เกิดจากตนเอง ได้แก่ การลดค่า และศักดิ์ศรีของผู้อื่น หรือ การทำให้ตนเองรู้สึกมีคุณค่ามากขึ้น รู้สึกพึงพอใจ และระบายความคับข้องใจ เช่น การพูดนินทาเสียสติ ถูก หรือ คำหยาบคาย

จากการที่ความก้าวร้าวและความรุนแรงนั้นเป็น พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาต่อบุคคลและสังคม นอกจากนักจิตวิทยาจะได้ศึกษา และวิเคราะห์หาสาเหตุการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว ในหลายแนวความคิดดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังได้ศึกษาถึงแนวทางในการลด หรือควบคุมพฤติกรรมก้าวร้าว อีกด้วย

แนวทางในการควบคุมพฤติกรรมก้าวร้าว

1. กลุ่มแนวคิดจิตวิเคราะห์แนวใหม่ (Psychodynamic Approach)

เป็นกลุ่มแนวคิดที่เชื่อว่า ความโกรธ และความก้าวร้าวเกิดจากระบวนการภายใน และแรงขับ (Chess and Hassibi, 1978) แรงขับที่สำคัญที่สุดคือ แรงขับทางเพศ และ ความก้าวร้าว (Berkowitz & Rothman, 1960) โดยมนุษย์จะต้องมีการระบายออกมา สิ่งที่สำคัญในแนวคิดนี้คือ ความขัดแย้งระหว่างแรงขับภายใน กับความพยายามควบคุม เพราะบุคคลต้องการให้สังคมยอมรับ (Glueck & Glueck, 1940 อ้างถึงใน Eisenman, 1992) ในแนวคิดนี้จึงอธิบายความก้าวร้าวในลักษณะอาการของความไม่สบายใจเล็กๆ ที่ไม่สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งนี้ได้ การแก้ปัญหาความขัดแย้งของความก้าวร้าวนี้ จึงกระทำโดยส่งเสริมให้แสดงออกมาในทางที่สังคมยอมรับในลักษณะทดแทน

2. กลุ่มแนวคิดพฤติกรรมนิยม (Behavioral Approach)

แนวคิดนี้มีความเชื่อพื้นฐานว่า ปัญหาพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนทั้งหลายเป็นการเรียนรู้ และพฤติกรรมสามารถเปลี่ยนได้โดย การให้การเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ โดยเน้นให้ความสนใจศึกษาและแก้ไขกับพฤติกรรมภายนอก หลักของการเรียนรู้ที่เป็นพื้นฐานและมีอิทธิพลอย่างมากคือ การเรียนรู้ โดยการวางเงื่อนไขของการกระทำ ของ Skinner (1953) จากแนวคิดนี้ พฤติกรรมก้าวร้าวเกิดขึ้นเพราะพฤติกรรมนั้นได้รับการเสริมแรงซึ่งการเสริมแรงพฤติกรรม

ก้าวร้าว นั้นมีรูปแบบต่างๆมากมาย เช่น การได้รับความสนใจ การเอาใจใส่ การได้รับรางวัล ทำให้เด็กเกิดการพัฒนาก้าวร้าว (Patterson, 1966) และเมื่อศึกษาเพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวโดยใช้การลงโทษ ในครอบครัวของเด็กที่มีพฤติกรรมต่อต้านสังคม พบว่า การลงโทษไม่ได้ผล แต่กลับทำให้เด็กก้าวร้าวมากขึ้นโดยไม่ตั้งใจ (Patterson, 1982)

การปรับพฤติกรรมที่เน้นการวัดได้ สังเกตได้ ของกลุ่มพฤติกรรมนิยมนี้ ทำให้มีการวิจัยกันมากมาย ดังเช่น Moss & Rick (1981) ศึกษาพบว่า การเสริมแรงทางบวก เป็นวิธีการที่ใช้มากที่สุดในการปรับพฤติกรรมก้าวร้าวในวัยรุ่น ตัวเสริมแรงที่ใช้ ได้แก่ เบี้ยอรอดกร คะแนน เงิน และ การเสริมแรงทางสังคม การยกย่องชมเชย การให้ความสนใจ การยอมรับ และการเห็นความสำคัญ นอกจากนี้ได้มีงานวิจัยที่ศึกษาโปรแกรมพัฒนาวัยรุ่นที่มีปัญหาการกระทำผิดร้ายแรงหลายประเภท โดยโปรแกรมประกอบด้วย การใช้เบี้ยอรอดกร และ การลงโทษ พบว่า ประสิทธิภาพสูงในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ การลดพฤติกรรมก้าวร้าว และ เพิ่มการทำตามกฎระเบียบ และคำสั่งของผู้ดูแล (Fixen, Philips and Wolf, 1972)

การควบคุมพฤติกรรมก้าวร้าวจากพื้นฐานทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มพฤติกรรมนิยม แม้ว่า จะเป็น วิธีการที่มีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แต่เป็นวิธีการที่ค่อนข้างจะเฉพาะเจาะจง มุ่งเน้นพฤติกรรมที่แสดงออกสามารถสังเกตได้วัดได้ โดยไม่สนใจต่อพฤติกรรมภายใน ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อการแสดงออกของบุคคล (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต ,2536) ดังนั้นจึงได้มีการพัฒนาแนวทางในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ขึ้นมาใหม่ โดยอาศัยแนวคิดที่ว่าตัวแปรภายในของบุคคลมีผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออก

3. กลุ่มแนวคิดพฤติกรรมปัญญานิยม (Cognitive Behavioral Approach)

แนวคิดพฤติกรรมปัญญานิยมนี้ เป็นแนวคิดที่ได้ประสานแนวคิดพฤติกรรมนิยมกับปัญญานิยมเข้าด้วยกัน ดังนั้นจึงเน้นทั้งสภาพแวดล้อมภายนอก เงื่อนไขภายในและผลของพฤติกรรม และ กระบวนการคิด ความรู้สึกและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งผู้นำกรอบความคิดแนวนี้คือ Albert Bandura แนวคิดพื้นฐานของกลุ่มพฤติกรรมปัญญานิยมคือ ตัวแปรทางปัญญาค่อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล ดังนั้นถ้าสามารถเปลี่ยนแปลงตัวแปรทางปัญญาได้ พฤติกรรมของบุคคลย่อมเปลี่ยนแปลงตาม

การปรับพฤติกรรมทางปัญญานี้ Kazdin (1978) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายนอกโดยการเปลี่ยนความคิด การตีความ การตั้งข้อสันนิษฐาน หรือ กลวิธีในการตอบสนอง โดยที่นักปรับพฤติกรรมทางปัญญามีความเชื่อดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมทางปัญญานั้นมีผลต่อพฤติกรรม
2. กิจกรรมทางปัญญาสามารถจัดให้มีขึ้นได้และเปลี่ยนแปลงได้
3. พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป อาจเป็นผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางปัญญา

Meichenbaum (1986:346-350) ได้อธิบายกระบวนการทางปัญญา (Cognitive Process) โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กระบวนการทางปัญญา ในความหมายของ “สิ่งที่เกิดขึ้นในการรู้คิด” (Cognitive events) ซึ่งมีลักษณะเป็นการคิดและการมีภาพในใจ โดยรู้สึกด้วยของบุคคลและสามารถดึงออกมาใช้เมื่อต้องการ ดังที่ Ellis(1962) มีความเชื่อว่า พฤติกรรมที่ปรับตัวไม่ได้ของคนเรานั้น เป็นเพราะเราคิดอย่างไม่ดีเหตุผล ไม่ใช่เป็นเพราะว่ามีอะไร หรือใครทำอะไรกับเรา หากแต่ขึ้นอยู่กับความคิดที่เราคิดถึงสิ่งที่เกิดขึ้นกับเรามากกว่า ส่วน Beck (1976) ใช้คำว่า การคิดแบบอัตโนมัติ Meichenbaum (1977) อธิบายว่า เป็นการพูดในใจหรือสิ่งที่เกิดขึ้นภายใน และเป็นตัวกลางประสานระหว่างความเป็นเหตุผล ความคาดหวัง และงานที่เกี่ยวข้องกับความคิด ดังนั้น การคิดแบบอัตโนมัติ จึงรวมถึงภาพในใจ คำ สัญญลักษณ์ต่างๆ รวมทั้งความรู้สึกต่างๆของบุคคล ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อบุคคลเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่จะต้อง เรียนรู้สิ่งใหม่ ตัดสินใจ หรือเมื่อมีความคาดหวังอย่างใดอย่างหนึ่ง

2. กระบวนการทางปัญญาในลักษณะกระบวนการของการรู้คิด (Cognitive process) เป็นกระบวนการที่จัดการกับข้อมูลจำนวนมากที่เข้ามาสู่บุคคล จึงเกิดการเลือกที่จะทำให้ความสนใจในเรื่องใด ในเวลาใด และเลือกวิธีการประเมินข้อมูล ทำความเข้าใจข้อมูลที่นำสนใจ โดยกระบวนการต่างๆเหล่านี้เกิดขึ้นมาโดยอัตโนมัติ และ บุคคลมักไม่ทราบว่าตนเองมีกระบวนการจัดการกับข้อมูลของตนเองอย่างไร

3. กระบวนการทางปัญญาในลักษณะของโครงสร้าง (Cognitive structures) โครงสร้างของการคิดประกอบด้วย บุคลิกลักษณะนิสัยส่วนตัวของแต่ละบุคคล การตระหนักในสิ่งต่างๆในชีวิตประจำวัน ความต้องการที่แฝงอยู่ ความเชื่อ การให้ความหมายต่อสิ่งต่างๆ และ เป้าหมายของแต่ละบุคคล ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการประมวลผลข้อมูล และ การจัดการกับพฤติกรรมของตนเอง อีกทั้งยังมีอิทธิพลต่อกระบวนการประเมินสถานการณ์ต่างๆอีกด้วย โดยเน้นตัวกรอง และเลือกข้อมูลที่จะเข้าไปในกระบวนการจัดการกระทำกับข้อมูล

ลักษณะกระบวนการทางปัญญาที่เป็นปัญหา

Hawton (Hawton ,1990 : 4-44 อ้างถึงใน ทิพย์วัลย์ สุทิน, 2539) ได้รวบรวมลักษณะกระบวนการทางปัญญาที่เป็นปัญหาไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. ปัญหามนุษย์ควบคุมกระบวนการทางปัญญาของตนเองได้น้อยเกินไป (under control) คือ เมื่อมีสิ่งเร้ามากระทบจะได้ตอบกลับไปอย่างทันทีทันใด ไม่สามารถรอเวลาในการได้ตอบ เพื่อให้พฤติกรรมของตนเองได้รับผลกระทบระยะยาวได้ เช่น ปัญหาที่ถุ่นหันพันกันแน่น ปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าว ปัญหาความวิตกกังวลต่อสภาพการณ์ เป็นต้น

2. ปัญหาที่เกิดจากบุคคลควบคุมกระบวนการทางปัญญามากเกินไป (over control) คือ เมื่อมีสิ่งเร้ามากระทบก็จะคิดในทางลบต่อตนเอง เช่น การตำหนิตนเอง การคิดไม่มีเหตุผล เป็นต้น จนไม่สามารถตัดสินใจแสดงพฤติกรรมใดออกมาในลักษณะที่เหมาะสมได้

การเข้าใจถึงปัญหาของกระบวนการทางปัญญาทั้ง 2 ลักษณะนี้ จะเป็นแนวทางที่ช่วยในการปรับเปลี่ยนและฝึกทักษะของกระบวนการทางปัญญาได้อย่างถูกต้อง

นักพฤติกรรมปัญญานิยม อธิบายลักษณะความสัมพันธ์ของกระบวนการทางปัญญา อารมณ์และพฤติกรรม โดยแบ่งการพิจารณาความสัมพันธ์เป็น 2 กลุ่มคือ

1. ความสัมพันธ์ในลักษณะเอกพันธ์ (homogeneity) ซึ่งเชื่อว่า กระบวนการทางปัญญา และพฤติกรรมภายนอก มีลักษณะของการเกิด การคงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเดียวกัน ดังนั้นจึงทำให้พฤติกรรมภายในเปลี่ยนมาเป็นพฤติกรรมภายนอกได้ จากแนวคิดนี้สามารถนำทฤษฎีการเรียนรู้แบบคลาสสิก (classical learning theory) ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (operant conditioning theory) หรือ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (social learning theory) มาใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมภายในได้ เช่นเดียวกับที่ใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมภายนอก ตัวอย่างนักพฤติกรรมปัญญานิยมที่อธิบายความสัมพันธ์ลักษณะนี้ คือ Cautela (1977:1-6) ซึ่งได้เสนอวิธีการวางเงื่อนไขภายใน (covert conditioning) ในการปรับพฤติกรรม

2. ความสัมพันธ์ ในลักษณะปฏิสัมพันธ์ (interaction) หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างกระบวนการทางปัญญา กับพฤติกรรมภายนอก นั่นคือ บุคคลแสดงพฤติกรรมภายนอก โดยการชี้แนะจากกระบวนการทางปัญญา ขณะเดียวกันพฤติกรรมภายนอกก็มีอิทธิพลต่อกระบวนการทางปัญญาด้วย แนวคิดนี้ได้รวมเอาภาวะทางจิตใจ (psychological events) ไว้กับกระบวนการทางปัญญา และ รวมเอาภาวะทางสรีรวิทยา (physiological) ไว้กับพฤติกรรมภายนอก จากแนวคิดนี้ถ้าต้องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมภายในหรือกระบวนการทางปัญญา ก็สามารถใช้วิธีการใดๆก็ได้แล้วแต่ผู้บำบัด เพราะถ้าสามารถทำให้กระบวนการทางปัญญาเปลี่ยนแล้วก็จะ

ส่งผลต่อพฤติกรรมภายนอกในที่สุด นักพฤติกรรมปัญญานิยมที่ใช้ความสัมพันธ์ลักษณะนี้ เช่น Meichenbaum, Ellis, Beck เป็นต้น

กระบวนการทางปัญญาที่สำคัญ คือ การเปลี่ยน การตีความ การรับรู้ การพูดกับตนเอง ความคาดหวัง นับว่ามีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมก้าวร้าว (Berkowitz, 1977, Novaco, 1978) ดังนั้น พฤติกรรมก้าวร้าวไม่ได้ถูกกระตุ้นให้เกิดขึ้นจากสถานการณ์ภายนอกเพียงอย่างเดียว แต่จะถูกกระตุ้นผ่านทางเหตุการณ์ที่ได้รับรู้ และตีความหมาย นอกจากนี้ยังพบว่าลักษณะที่ถูกกระตุ้นทางกระบวนการทางปัญญา รวมทั้งการให้ความหมายและ การตีความหมาย มีบทบาทสำคัญต่อความโกรธและความก้าวร้าว (Navoco, 1979) และ เมื่อมีการศึกษาถึงสภาวะอารมณ์ Schacter and Singer (1962) พบว่า ปัจจัยทางปัญญาเป็นตัวกำหนดที่สำคัญต่อสภาวะอารมณ์ ซึ่ง Rule and Nesdalac (1976) ได้ศึกษาผลของพฤติกรรมก้าวร้าวที่เกิดจากความโกรธ พบว่า พฤติกรรมก้าวร้าวสามารถเพิ่ม หรือลดได้ ขึ้นอยู่กับการระบุสาเหตุของสิ่งเร้าที่มากกระตุ้น ต่อมา Person, Joseph & Thomas (1993) ได้ศึกษาวิจัยพบว่า พฤติกรรมก้าวร้าว มีความสัมพันธ์กับความเครียด ความรู้สึก โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว แก้ปัญหาด้วยความรุนแรง และต่อต้านสังคม เมื่อวัดอารมณ์ความรู้สึก จะมีความรู้สึกไม่เป็นมิตร อารมณ์หงุดหงิดง่าย และ ชอบระเบิดอารมณ์

จากการทบทวนงานวิจัย พบว่าแนวคิดของกลุ่มพฤติกรรมปัญญานิยม สามารถพัฒนารูปแบบ ในการแก้ปัญหาพฤติกรรมกันมากขึ้น และส่งผลต่อการขยายแนวคิดการพัฒนาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น จากแนวคิดพื้นฐานที่ว่า การเปลี่ยนกระบวนการทางปัญญาหรือพฤติกรรมภายใน ย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายนอก และความเชื่อที่ว่ากระบวนการทางปัญญา และ พฤติกรรม มีความสัมพันธ์แบบปฏิสัมพันธ์ ปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าวจึงน่าที่จะยึดกรอบแนวคิดนี้ ในการแก้ปัญหาได้ จากการศึกษาที่พบว่า ความโกรธเป็นตัวกระตุ้นภายในที่ทำหน้าที่เป็นสื่อในการแสดง ความก้าวร้าว (Bandura, 1976) หากไม่สามารถควบคุมความโกรธได้ ก็จะนำไปสู่ความก้าวร้าวทั้งทางวาจา และทางร่างกาย (Rule & Nesdale, 1976) ดังนั้น รูปแบบในการฝึกให้วัยรุ่น ควบคุมพฤติกรรมปัญญาของตน จึงควรประกอบด้วย การฝึกให้วัยรุ่นสามารถมีทักษะทางปัญญา ในการควบคุมความโกรธ และสามารถนำไปใช้เมื่อมีปัญหา หรือเผชิญกับเหตุการณ์ที่กระตุ้นให้เกิดความโกรธ หรือความก้าวร้าวได้

การศึกษาเกี่ยวกับ การจัดการความโกรธ นั้นมีแนวคิดเริ่มต้นจาก นักจิตวิทยาชาวรัสเซีย คือ Luria ซึ่งได้ศึกษาพัฒนาการทางภาษาของเด็ก และเสนอแนะว่าพฤติกรรมต่อต้านของเด็กนั้น จะอยู่ภายใต้ การควบคุมทางด้านภาษาของสภาพแวดล้อมทางสังคม และค่อยๆพัฒนาไปสู่การ

เรียนรู้ที่จะควบคุมพฤติกรรมของเขาได้เอง โดยเริ่มจากการใช้คำพูดจากภายนอก และต่อมาใช้คำพูดจากภายในใจของเด็กเอง เป็นการใช้น้หนักการกำกับพฤติกรรมภายนอกโดยวิธีการพูดอยู่ภายใน (Luria, 1961) จากแนวคิดดังกล่าวนี้ Meichenbaum & Goodman (1971) จึงได้พัฒนาโปรแกรมการสอนตนเอง (Self - Instruction) เพื่อสอนเด็กที่มีลักษณะหุนหันพลันแล่น (impulsive) พบว่าได้ผลดี นอกจากนี้ได้นำไปใช้กับผู้ใหญ่ที่มีความวิตกกังวลสูง ก้าวร้าว ขาดทักษะทางสังคม ได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกเช่นกัน (Meichenbaum, 1977 อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต . 2536 : 309)

ต่อมา Novaco(1975) ได้ประยุกต์ เทคนิคการสอนตนเองของ Meichenbaum มาใช้ในการจัดการความโกรธ โดยพัฒนารูปแบบการควบคุมความโกรธ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นเตรียมการ ทางความคิดความเข้าใจ (Cognitive preparation) เป็นขั้นที่ผู้ฝึก สอน เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ (cognitive) , ทางสรีระ (physiological) และลักษณะของพฤติกรรม (behavior) ของความโกรธ ตลอดจน สภาพการณ์ที่กระตุ้นให้เกิด และ ผลทางบวก และลบ ของความโกรธนั้น

2. ขั้นการฝึกทักษะ (Skill acquisition) ฝึกให้เรียนรู้ทักษะการจัดการความโกรธ ต่อการตอบสนองสถานการณ์ที่มากระตุ้น โดยเน้น การฝึกการสอนตนเอง

3. การฝึกการประยุกต์ใช้ (Application training) โดยใช้ การจินตนาการ (imaginal) การแสดงบทบาท (role-play) และการมอบหมายให้ทำเป็นการบ้าน จากการพบกับสภาพการณ์ที่เป็นจริง

Novaco ได้ศึกษาและพัฒนา รูปแบบการฝึกควบคุมความโกรธกับบุคคลที่มีความโกรธ ให้มี ความชัดเจนมากขึ้น และต่อมา Eva Feindler และคณะ ได้ขยายแนวคิดของ Novaco โดยสร้างและพัฒนาการฝึกการควบคุมความโกรธ ทั้งโดยการศึกษาวิจัย และ การปรับปรุงการใช้เทคนิควิธีการต่างๆ ให้มีความละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ได้ประยุกต์ รูปแบบการฝึก 3 ขั้นตอน ของ Novaco โดยแยกลำดับการเรียนรู้ย่อยออกเป็น 5 ขั้นตอน (Feindler & Fremouw, 1983 อ้างใน Goldstein, Glick, Reiner, Zimmerman, & Coultry, 1987) คือ

1. ประเมิน หรือ ระบุเหตุการณ์ที่เร้าให้เกิดความโกรธ ทั้งภายนอก และภายใน
2. รับรู้ทางคำสรีระหรือประสาทสัมผัส ที่เป็นตัวชี้แนะให้ทราบถึงระดับการเร้าให้เกิดความโกรธ

3. การสอนตนเอง ซึ่งเป็นวิธีการในการลดความโกรธ

4. การใช้เทคนิคผสมผสาน กับการสอนตนเอง ซึ่งช่วยลดความโกรธ เช่น การฝึกหายใจลึกๆ การนับถอยหลัง การจินตนาการ และ การพิจารณาถึงผลในระยะยาว

5. การประเมินตนเอง เพื่อเป็นการบังคับตนเองและ/หรือ การแก้ไขตนเอง

ทั้งนี้ยังได้วิเคราะห์และเสนอแนะว่า ในการฝึกควบคุมความโกรธ ควรพิจารณาตัวแปร เช่น อายุ ระยะเวลาในการปฏิบัติ ลักษณะของการกระทำพฤติกรรมก้าวร้าว ลักษณะของการระงับเหตุ ความสามารถทางการรู้คิด ระดับของทักษะทางสังคม และกลุ่มเพื่อนที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านสังคมของวัยรุ่น

การศึกษาถึง วิธีการที่จะลดพฤติกรรมก้าวร้าว ตามแนวคิดของกลุ่มพฤติกรรมปัญญานิยม ที่มีรูปแบบครอบคลุมมากที่สุด คือ การฝึกการทดแทนความก้าวร้าว (Aggressive Replacement Training : ART) โดยรูปแบบการฝึกประกอบด้วย 3 องค์ประกอบด้วยกัน (Goldstein, Glick, Reiner, Zimmerman, & Coultry, 1987) คือ

1. การสอนพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของสังคม โดยใช้ วิธีการสอนทักษะทางจิตวิทยา
2. การฝึกการควบคุมความโกรธ
3. การสอนจริยธรรม ด้วยการให้อภิปรายกลุ่ม

ในการปฏิบัติการฝึกตามโปรแกรมนี้ ได้ใช้วิธีการ ใช้ตัวแบบ (modeling) การแสดงบทบาท (role playing) และ การให้ข้อมูลป้อนกลับต่อการกระทำ (performance feedback) โดยใช้เวลาในการศึกษาเป็นเวลา 10 สัปดาห์ กับกลุ่มตัวอย่างเด็กวัยรุ่นก้าวร้าว ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มที่ได้รับการฝึก สามารถพัฒนาทั้ง 3 องค์ประกอบ ได้มากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึก และ ส่งผลการลดพฤติกรรมก้าวร้าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการทบทวนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการฝึกการควบคุมความโกรธกับกลุ่มที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว เหล่านี้ ผู้วิจัยพบว่าน่าจะสามารถนำมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบเพื่อแก้ไข ความก้าวร้าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับการที่ผู้วิจัย ได้ตระหนักถึงปัญหาที่สำคัญสำหรับวัยรุ่นที่มีความโกรธและความก้าวร้าว ซึ่งไม่เพียงแต่จะเป็นความยุ่งยากสำหรับตัววัยรุ่นเอง และบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องแล้ว ความโกรธและความก้าวร้าว ยังเป็นตัวขัดขวางการเรียนรู้ พฤติกรรมสร้างสรรค์ทางสังคมอื่นๆที่วัยรุ่นควรจะได้รับด้วย การฝึกควบคุมความโกรธจะเป็นทักษะที่จำเป็นและช่วยให้วัยรุ่น สามารถหยุดการตอบสนองที่ก้าวร้าวได้ แบบอัตโนมัติ และมีเวลานานเพียงพอที่จะพิจารณา ถึงทางเลือกวิธีการแสดงพฤติกรรมที่เป็นการสร้างสรรค์ แทน การก้าวร้าว

ผู้วิจัยจึงมีเป้าหมายในการฝึกการควบคุมความโกรธ เพื่อสอน

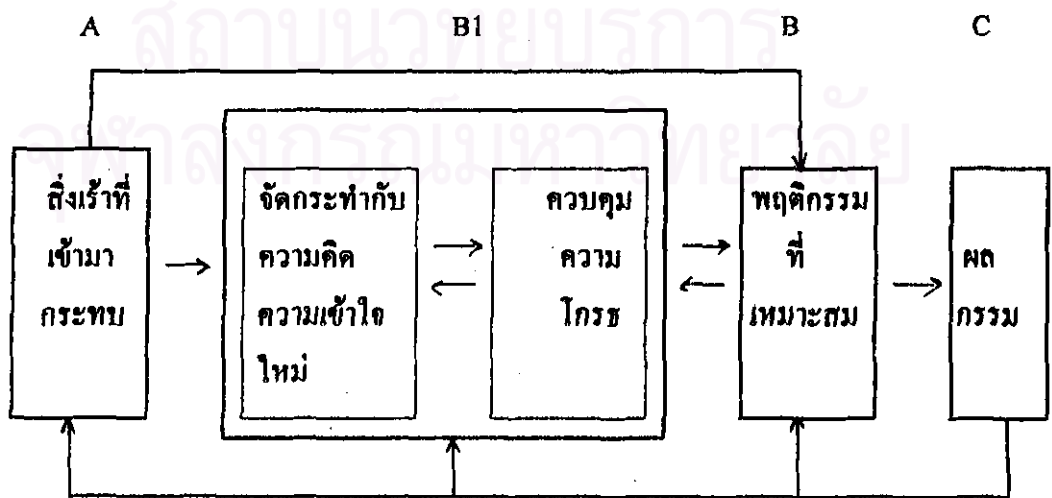
1. ให้นักศึกษา เข้าใจว่า อะไรเป็นสาเหตุให้เขาารู้สึกโกรธ และแสดงความก้าวร้าว

2. เทคนิค ที่สามารถใช้ในการลดความโกรธของเขา โดยใช้ การฝึกหายใจลึกๆ การนับ
ถอยหลัง และ การจินตนาการ

ทั้งนี้ผู้วิจัย ได้อาศัยแนวคิดจาก Feindler , Goldstein และคณะ ในการพัฒนารูปแบบการ
ฝึก เพื่อควบคุมความโกรธของนักศึกษาในครั้งนี

เนื่องจากการศึกษาวิจัยที่พบว่า เด็กก้าวร้าว มักขาดทักษะในการแสดงพฤติกรรมที่
เหมาะสม เช่น การขาดทักษะในการสนทนา ขาดทักษะการกล้าแสดงออก หรือ ขาดความ
สามารถในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จึงแสดงพฤติกรรมออกมาไม่เหมาะสม การ
พัฒนาโปรแกรมเพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าว จึงควรมีการฝึกทักษะในการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะ
สมให้ด้วย ทั้งนี้ การฝึกทักษะทางสังคม จะเป็นวิธีการที่ช่วยให้สามารถแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม
มาได้

การฝึกการควบคุมพฤติกรรมก้าวร้าวที่ผู้วิจัยสนใจพัฒนาขึ้นมา นี้ จึงประกอบขึ้นด้วย
การฝึกการควบคุมความโกรธ และ การฝึกทักษะทางสังคม โดยผู้วิจัยอาศัยกรอบแนวคิดทฤษฎี
ปัญญานิยมผสมผสานกับทฤษฎีพฤติกรรมนิยม ซึ่งมีความเชื่อว่า กระบวนการทางปัญญา กับพฤติ
กรรมมีความสัมพันธ์กัน คือ การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างพฤติกรรมภายในกับพฤติกรรมภายนอก
การชี้แนะจากกระบวนการทางปัญญาส่งผลต่อพฤติกรรม ขณะเดียวกันพฤติกรรมภายนอกเอง ก็มี
อิทธิพลต่อ กระบวนการทางปัญญาด้วยเช่นกัน จากการศึกษาพฤติกรรมก้าวร้าวของวัยรุ่นนั้น เป็น
พฤติกรรมที่กระทำอยู่เสมอมา แม้เมื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการทางปัญญาแล้ว เมื่อพบกับสิ่งเร้าที่
มากระตุ้น ก็อาจยังคงแสดงพฤติกรรมได้ดอบเช่นที่เคยกระทำอยู่เช่นเดิม ทั้งนี้เนื่องจาก อาจยัง
ไม่เคยได้เรียนรู้ถึงการแสดงออกพฤติกรรมที่เหมาะสม ดังนั้นผู้วิจัยจึงฝึกการแสดงออกพฤติ
กรรมที่เหมาะสมควบคู่ไปกับการปรับเปลี่ยนกระบวนการทางปัญญา

จากแผนภูมิ เป็นรูปแบบในการฝึกที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมา โดยเมื่อบุคคลได้รับสถานการณ์ ซึ่งเป็นสิ่งเร้าที่เข้ามากระทบ (A) ก็จะได้รับการปรับเปลี่ยนกระบวนการทางปัญญา (B1) โดยการ จดกระทำกับความคิดความเข้าใจใหม่ และการฝึกควบคุมความโกรธ ขณะเดียวกัน ก็มีการฝึกการ แสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมให้ (B) ซึ่งอาจจะเป็นการลดพฤติกรรมก้าวร้าว และส่งผลต่อการได้ รับการเสริมแรงทางสังคม หรือ การยอมรับจากสังคม (C) ได้ต่อไป

ในการฝึก เพื่อให้เกิดขึ้นพฤติกรรมที่เหมาะสมนั้น ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการฝึกทักษะทาง สังคมซึ่งคาดว่าจะ สามารถนำมาใช้เป็นรูปแบบหนึ่งในการลดพฤติกรรมก้าวร้าวได้ ซึ่งทักษะทาง สังคมได้มีผู้ศึกษาและอธิบายไว้มากมาย ดังนี้

ทักษะทางสังคม

Johnson (Johnson, 1980 อ้างถึงใน สมใจ ถักษณะ, 2529: 15) กล่าวว่า ทักษะทาง สังคมหมายถึง ความสามารถในการสื่อสาร ทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน การรู้จักทำงานร่วมกัน และการยอมรับนับถือกัน เป็นรากฐานของการสร้างบุคลิกภาพให้เกิดความมุ่งมั่น ในการปรับตัว ได้ทุกโอกาส และมีความสำเร็จสูง ทั้งในปัจจุบันและการทำงานในอนาคต

Hargie and McCartan (Hargie and McCartan, 1986 อ้างถึงใน วนิดา เดชะพานิช ,2537 : 32) กล่าวว่า ทักษะทางสังคมหมายถึง ทักษะที่ใช้ เมื่อบุคคลมีการกระทำระหว่างกัน ใน ระดับของการมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

สมโภชน์ เขียมสุภานิต (2540) กล่าวว่า ทักษะทางสังคม คือ ความสามารถของบุคคล ในการที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึกของตนเองตามสิทธิและความพึงพอใจ ตลอดจนทำให้ความต้องการแห่งตนสามารถ บรรลุได้ โดยไม่ละเมิดสิทธิและความพึงพอใจของบุคคลอื่น

Van Hasselt and others (Van Hasselt and others, 1979 อ้างถึงในวนิดา เดชะพานิช ,2537 : 32) กล่าวว่า ทักษะทางสังคม มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ทักษะทางสังคม เป็นพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ที่ เฉพาะเจาะจง เหมือนๆกัน ถึงแม้จะต่างสถานการณ์และวัฒนธรรมกัน

2. การใช้ภาษาพูด และภาษาท่าทางของแต่ละบุคคล จะมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งการตอบสนองในด้านภาษาพูดและภาษาท่าทางนั้น สามารถเรียนรู้ได้

3. บทบาทของบุคคลแต่ละคนมีความสำคัญ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจะมีประสิทธิภาพได้นั้น ต้องรวมถึงความสามารถในการแสดงพฤติกรรม ที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเสียหาย ทั้งทางวาจาและทางกาย

นอกจากนี้ Hargie and McCartan (Hargie and McCartan ,1986 อ้างถึงใน วนิดา เดียวพานิช ,2537 : 33) ยังได้อธิบายถึง ลักษณะสำคัญของทักษะทางสังคม 6 ประการคือ

1. ทักษะทางสังคม เป็นพฤติกรรมที่มีจุดมุ่งหมาย และต้องมีความตั้งใจ
2. ทักษะทางสังคม เป็นพฤติกรรมทางสังคมที่ผู้อื่นสามารถสังเกตได้
3. พฤติกรรมการแสดงออก จะต้องเหมาะสมกับสถานการณ์
4. ทักษะทางสังคมประกอบด้วยพฤติกรรมทางสังคมหลายๆอย่างที่สัมพันธ์กัน
5. ทักษะทางสังคม ประกอบด้วยพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้

6. ลักษณะที่สำคัญตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา คือ ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง เช่น จะต้องรู้ว่า เมื่อไรควรพูดหรือทำอะไร ซึ่งสำคัญพอๆกับการที่รู้ว่า จะพูดหรือทำอะไร ความสามารถทางด้านความรู้ความเข้าใจของแต่ละบุคคลนี้จะมีอิทธิพลต่อความสามารถในการเรียนรู้ทักษะใหม่ๆด้วย

จากคำนิยามข้างต้น สรุปได้ว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง พฤติกรรม ที่แสดงถึงความสามารถของบุคคลในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีทางสังคม โดยสามารถแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึกของตนเองตามสิทธิและความพึงพอใจ ทำให้ความต้องการของตนเองบรรลุได้ อย่างถูกต้อง เหมาะสม และ เป็นที่ยอมรับของสังคม

นอกจากนี้ยังได้มีผู้อธิบายถึง การฝึกทักษะทางสังคม (Social Skills Training) ไว้ดังนี้

การฝึกทักษะทางสังคม

ละอียด ชูประยูร (2523:47) กล่าวว่า การฝึกทักษะทางสังคม (Social Skills Training) คือ การนำเทคนิคแบบต่างๆ เช่น บทบาทสมมติ (role play) การให้ตัวแบบ (modeling) การให้ข้อมูลป้อนกลับ (feedback) การอภิปรายร่วมกัน (discussion) การฝึกกระทำซ้ำ (rehearsal) มาใช้ เพื่อช่วยให้ผู้ที่มีปัญหาด้านการมีสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น หรือผู้ที่มีความขกถำบาก ในการมี

ปฏิสัมพันธ์ในสังคมอย่างเหมาะสม เทคนิคเหล่านี้อาจจัดเป็นโปรแกรมง่ายๆ จนถึงโปรแกรม การรักษาที่ขยายออกไปไม่มีขอบเขต เพื่อช่วยให้บุคคลได้มีประสบการณ์ด้วยตนเองโดยตรง

Ellis & Whittington (Ellis & Whittington ,1981 อ้างถึงใน วนิตา เตียวพานิช ,2537 :

33) ได้อธิบายความสำคัญของการจัดโปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคมไว้ 3 ประการ คือ

1. เพื่อการพัฒนา ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของ เด็กเล็ก เด็กปกติ ใช้เป็นเครื่องมือในการฝึกเด็กที่มีโอกาสเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยทางจิต และมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน
2. เพื่อใช้เป็นการฝึกให้มีความชำนาญพิเศษ โดยได้มีการศึกษาทางสังคมในผู้ที่มิวิชาชีพ ที่เกี่ยวข้อง เช่น วิชาชีพที่มีความจำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น
3. เพื่อการแก้ไข หรือ การรักษา ความสำคัญของการฝึกเพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสมในชีวิตประจำวัน

การฝึกทักษะทางสังคม จะช่วยให้บุคคลมีพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม ซึ่งบุคคลที่ ควรได้รับการฝึกทักษะทางสังคม (ละเอียด ชูประเสริฐ , 2523 :56) ได้แก่

1. บุคคลที่ไม่สามารถมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น การขาดความสนใจผู้อื่น ไม่เห็นคุณค่าของความคิดเห็นของผู้อื่น หรือ มีความนิยมชมชอบผู้อื่นต่ำ
2. บุคคลที่ไม่สามารถ แสดงออกทั้งทางวาจา ทำทาง เมื่อเกิดความขุ่นเคือง เมื่อหน่าย หรือ โกรธ เป็นต้น
3. บุคคลที่ขาดทักษะ ในการสนทนา ได้ตอบ ไม่ทราบว่าจะพูดอะไร เมื่อไรควรจะพูด

การฝึกทักษะทางสังคม จึงเป็นวิธีการช่วยให้ บุคคลอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม โดยใช้เทคนิคต่างๆในการฝึก เช่น การสอน (coaching) การใช้ตัวแบบ (modeling) บทบาทสมมติ (role -play) การให้ข้อมูลป้อนกลับ (feedback) การอภิปรายร่วมกัน (discussion) การฝึกกระทำซ้ำ (rehearsal) เป็นต้น

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำทักษะทางสังคมมาจาก Goldstein et al., (1980) ซึ่งได้รวบรวมกลุ่มทักษะทางสังคม ที่เป็นพฤติกรรมในทางสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับวัยรุ่น และวัยรุ่นควรเรียนรู้ไว้ โดยผู้วิจัยเลือกเพื่อนำมาพัฒนาเป็นโปรแกรมการฝึก 4 ทักษะ ทั้งนี้พิจารณาจาก

1. การทบทวนจาก งานวิจัยจำนวนมาก พบว่าวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวมักจะมีขาดทักษะเหล่านี้

2. ทักษะที่นำมาฝึก เหมาะสมกับสภาพที่นักศึกษาระดับอาชีวศึกษา ต้องนำไปใช้ในการปรับตัวเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งจะเป็นการเข้าใจ และ เสริมให้มีส่วนร่วมในการฝึกต่อไปได้ดี

ทักษะทางสังคมที่นำมาใช้ฝึกในงานวิจัยนี้ คือ

1. ทักษะ การแสดงความรู้สึก (Expressing Your Feelings)
2. ทักษะ การหลีกเลี่ยงการต่อสู้ทะเลาะวิวาท (Keeping out of Fights)
3. ทักษะ การจัดการกับการถูกกล่าวหา ชั่วๆ (Dealing with Accusation)
4. ทักษะ การจัดการกับความกดดันกลุ่ม (Dealing with Group Pressure)

โดยผู้วิจัยสอนให้นักศึกษาฝึกคิดและพูดแสดงความรู้สึก และฝึกแสดงออกทางกิริยาภาษา ท่าทาง ที่ถูกต้องเหมาะสม เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่กระตุ้นให้เกิดการทะเลาะวิวาท สถานการณ์ ที่เป็นการถูกกล่าวหาชั่วๆ และสถานการณ์ที่เป็นความกดดันกลุ่ม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการในการลดพฤติกรรมก้าวร้าว พบว่ามีการศึกษากันในหลายรูปแบบ มีทั้งการศึกษาหาสาเหตุและความสัมพันธ์ของพฤติกรรมก้าวร้าวเพื่อเป็นแนวทาง ในการหาวิธีในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป ตลอดจนวิธีการในการศึกษาเชิงทดลอง เพื่อแก้ไขและลดพฤติกรรมก้าวร้าว สำหรับงานวิจัยในประเทศได้มีผู้เริ่มศึกษามานานพอสมควร ดังงานวิจัยที่ได้ทบทวนมาดังต่อไปนี้

เรณู ผดุงถิ่น (2517) ได้ศึกษา การให้แรงเสริมทางสังคมเพื่อปรับพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 โรงเรียนประจักษ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยศึกษากลุ่มตัวอย่างเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว จำนวน 8 คน โดยใช้หลักการปรับพฤติกรรม คือ การให้ความสนใจ ชกช้อยชมเชย กับพฤติกรรมที่เหมาะสม และไม่ให้ความสนใจจากครูกับพฤติกรรมก้าวร้าว ผลจากการทดลอง พบว่าสามารถลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กลงได้ ต่อมาเมื่อ เพชรสุดา เพชรไส (2525) ศึกษาถึง ผลการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มในการปรับพฤติกรรมก้าวร้าว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 16 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 8 คน กลุ่มควบคุม 8 คน กลุ่มทดลองจะเข้ารับการปรึกษาเป็นกลุ่ม สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมงครั้ง ติดต่อกัน 5 สัปดาห์รวม 11 ครั้ง ผลการวิจัยพบว่า การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม ลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนลงอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .01$)

พรทิพย์ ทรัพย์สิน (2531) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออกที่เหมาะสม เพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนมัธยมด่านสำโรง จังหวัดสมุทรปราการ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 16 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 8 คน ในกลุ่มทดลองสอนโดยใช้โปรแกรมการฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออกที่เหมาะสม จำนวน 12 ครั้ง ฤๅละ 1 ชั่วโมง 30 นาที วิธีการฝึกประกอบด้วยเทคนิคต่างๆ เช่น การให้คำแนะนำ การแสดงแบบ การแสดงบทบาทสมมติ การฝึกซ้อมพฤติกรรม การเสริมแรงทางบวก และการให้ไปฝึกที่บ้าน ส่วนในกลุ่มควบคุมใช้การสอนแบบปกติ พบว่านักเรียนกลุ่มทดลอง มีพฤติกรรมก้าวร้าวลดลงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) การศึกษาวิจัยเหล่านี้ อาศัยแนวคิดของกลุ่มพฤติกรรมนิยมในการปรับพฤติกรรม ต่อมาเมื่อศุรพล ชัดเชื้อ (2533) ได้ศึกษาเปรียบเทียบ ผลการควบคุมตนเอง และการปรับสินใหม่ที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าว โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว ตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทด์ที่ 75 ขึ้นไป จำนวน 16 คน เป็นกลุ่มทดลองที่ 1 จำนวน 8 คน ใช้วิธีการควบคุมตนเอง กลุ่มทดลองที่ 2 จำนวน 8 คน ใช้วิธีการปรับสินใหม่พบว่า นักเรียนที่ใช้การควบคุมตนเอง และนักเรียนที่ได้รับการปรับสินใหม่ มีพฤติกรรมก้าวร้าวลดลง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ($p < .05$) โดยที่นักเรียนที่ใช้ การควบคุมตนเองมีพฤติกรรมก้าวร้าวลดลง มากกว่านักเรียนที่ได้รับการปรับสินใหม่ ($p < .01$)

การปรับพฤติกรรมก้าวร้าวจึงได้ขยายแนวคิดกว้างมากขึ้น จากการศึกษาในแนวคิดกลุ่มพฤติกรรมนิยม เริ่มมีผู้ศึกษาโดยอาศัยกรอบแนวคิดของกลุ่มพฤติกรรมปัญญานิยม ดังงานวิจัยของ ทิพย์วัลย์ สุทิน (2539) ซึ่งได้ศึกษาการลดพฤติกรรมก้าวร้าว ของนักเรียนวัยรุ่น โดยรูปแบบการปรับพฤติกรรมด้วยปัญญา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายมัธยมศึกษา มีอายุระหว่าง 13-15 ปี จำนวน 30 คน คุมเข้ารับการทดลอง 3 กลุ่มดังนี้ คือ กลุ่มการปรับพฤติกรรมด้วยปัญญา จำนวน 10 คน โดยฝึกการวิเคราะห์พฤติกรรม จัดการกับความโกรธ พุดเตือนตนเอง และติดตามผลกรรมที่ตามมา ในระยะทดลอง 6 สัปดาห์ จำนวน 10 ครั้ง กลุ่มกำกับตนเอง จำนวน 10 คน ฝึกการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมตนเอง และกลุ่มควบคุม จำนวน 10 คน ได้ร่วมกิจกรรมการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดย บันทึก จำนวนช่วงเวลาการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวในชั้นเรียน จากการสังเกตนักเรียน ในระหว่างระยะเสี้ยนฐาน ระยะทดลอง และระยะติดตามผล และให้นักเรียนตอบแบบวัดพฤติกรรมก้าวร้าว ก่อนการทดลอง หลังการทดลองทันที และหลังการทดลอง 3 สัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนในกลุ่มปรับพฤติกรรมด้วยปัญญา มีพฤติกรรมก้าวร้าว ในระยะทดลองและระยะติดตามผล น้อยกว่าระยะเสี้ยนฐานอย่างมีนัยสำคัญ

($p < .05$) แต่จำนวนช่วงเวลาการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว ในระยะทดลองเท่านั้นที่น้อยกว่าในระยะ
 เส้นฐาน ($p < .05$) นักเรียนในกลุ่มปรับพฤติกรรมด้วยปัญญา มีพฤติกรรมก้าวร้าว น้อยกว่า
 นักเรียนกลุ่มกำกับตนเอง และกลุ่มควบคุม ในระยะทดลองอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .05$) แต่ไม่พบ
 ความแตกต่างในระยะติดตามผล

จากการทบทวนงานวิจัยในประเทศ พบว่าการศึกษาวิจัยเพื่อปรับพฤติกรรมก้าวร้าวโดย
 อาศัยกรอบแนวคิดพฤติกรรมปัญญานิยมยังมีค่อนข้างน้อย และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยังไม่มี ผู้ศึกษา
 โดยการนำทักษะทางสังคม มาใช้ประกอบเพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าว ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาทบทวน
 งานวิจัยต่างประเทศ ซึ่งพบว่ามีการศึกษาถึง การฝึกการควบคุมความโกรธ ตลอดจน การฝึก
 ทักษะทางสังคม เพื่อนำมาใช้กับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาต่างๆ ซึ่งพบว่าได้รับผลที่มีประสิทธิภาพ
 ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเพื่อเป็นแนวทางต่อไป

งานวิจัยต่างประเทศ

จากการทบทวนงานวิจัยจากต่างประเทศที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับ พฤติกรรมก้าวร้าวพบว่ามี การ
 ศึกษาจำนวนมากมาข ในการศึกษาวิธีการในการแก้ไข ควบคุมพฤติกรรมก้าวร้าว ซึ่งผู้วิจัยเองมีความ
 สนใจในกรอบแนวคิดของกลุ่มพฤติกรรมปัญญานิยม ประกอบกับ การฝึกทักษะทางสังคม จึงได้
 ศึกษาทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับพฤติกรรมก้าวร้าว ดังต่อไปนี้

Lazarus & Serber (1968) ได้ฝึกการกล้าแสดงออก ร่วมกับการทำสัญญาเงื่อนไขกับคน
 ใช้ชาย อายุ 22 ปี ที่มีประวัติการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว โดยการฝึกการแสดงออกที่เหมาะสม 4
 ด้าน คือ การพูดที่เหมาะสมในการร้องขอความช่วยเหลือ จากพยาบาล การมีปฏิสัมพันธ์ที่เหมาะสม
 สมกับคนใช้อื่นๆ การพูดเกี่ยวกับการรักษาในโรงพยาบาล และการพูดคุยกับบุคคลอื่น ซึ่งถ้า
 กระทำตามเงื่อนไขที่ตกลงไว้จะได้ออกไปเยี่ยมบ้าน ผลปรากฏว่าคนใช้มีการแสดงพฤติกรรม
 ก้าวร้าวเพียงครั้งเดียว ในเวลา 37 วัน และ จากการติดตามผลอีก 9 เดือน พบว่าเขามีพฤติกรรม
 ก้าวร้าวเพียงครั้งเดียวเท่านั้น (Wallace, Teigen, Liberman & Baker, 1973) และเมื่อ Rimm
 (1977) ได้ศึกษาการฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออกแบบกลุ่ม กับบุคคลที่มีปัญหาในการควบคุม
 อารมณ์ต่อสถานการณ์ซึ่งกระตุ้นให้เกิดความโกรธบ่อยๆ กลุ่มทดลองที่ได้เข้าไปรณรงค์การฝึก
 จะได้รับ การฝึกสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยการซักซ้อมพฤติกรรม (rehearsal) การได้
 รับข้อมูลป้อนกลับ (feedback) และ การใช้ตัวแบบ (modeling) ส่วนกลุ่มควบคุมใช้การอภิปราย
 ถึงความรู้สึกของเขา ผลคือ กลุ่มที่ได้รับการฝึกการกล้าแสดงออก แสดงถึงการมีพฤติกรรมกล้า

แสดงออกมากขึ้น และ การแสดงความโกรธลดลง ต่อมา Goldstein (1978) ศึกษาเกี่ยวกับวัยรุ่นก้าวร้าว โดยใช้ทักษะทางสังคม ด้วยการบำบัดการเรียนรู้แบบโครงสร้าง (Structured Learning Therapy) การศึกษาด้วยวิธีนี้เป็นการฝึกทักษะเพื่อส่งเสริมการมีพฤติกรรมสร้างเสริมสังคมของวัยรุ่น โปรแกรมการบำบัดประกอบด้วย การใช้ตัวแบบ การแสดงบทบาท การเสริมแรงทางสังคม และการฝึกการถ่ายทอด พบว่าสามารถเพิ่มทักษะเช่น ความเห็นใจ, ทักษะการเจรจา, การควบคุมตนเอง และ พฤติกรรมการกล้าแสดงออก ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับเงื่อนไขและโปรแกรมการบำบัดในแนวอื่น .และเมื่อ Kolko (1981) ได้นำทักษะทางสังคมมาฝึกกับผู้ป่วยวัยรุ่น เพื่อควบคุมความโกรธ การฝึกประกอบด้วย การใช้ตัวแบบ การสอน การอภิปรายการแสดงบทบาทของผู้บำบัด การซักซ้อมพฤติกรรม การใช้วิดีโอ และการให้ข้อมูลป้อนกลับ ตลอดจน การสอนและลงมือทำซ้ำๆ พบว่า การฝึก มีประโยชน์ต่อการได้มาซึ่งทักษะการควบคุมความโกรธ และยังได้แผ่ขยายไปยังสถานการณ์และกลุ่มบุคคลอื่น ๆ อีกด้วย

Dangel, Deschner และ Rasp (1989) วิจัยกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว จำนวน 12 คน อายุ 10-17 ปี โดยมีเงื่อนไขการทดลอง โดยกลุ่มทดลองจะได้รับการฝึกควบคุมความโกรธ ซึ่งประกอบด้วย เทคนิคการหยุดความคิด, การผ่อนคลาย และ การฝึกแก้ปัญหาด้วยตนเอง เป็นการฝึก สัปดาห์ละ 1 ครั้งๆ ละ 1 ชั่วโมง เป็นเวลา 6 สัปดาห์ ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมก้าวร้าว ผู้สังเกตพฤติกรรมคือ ผู้ดูแลหอพักหรือแม่บ้าน และครูที่สอนจะเป็นผู้บันทึกพฤติกรรมในสถานการณ์โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เข้ารับการฝึก ลดพฤติกรรมก้าวร้าวลง จำนวน 9 คน นักเรียนที่ไม่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวเลยตลอดช่วงที่ทำการศึกษาอยู่ จำนวน 2 คน และ นักเรียนที่ได้รับการฝึกมีพฤติกรรมก้าวร้าวมากขึ้น จำนวน 1 คน แต่มีอัตราของพฤติกรรมก้าวร้าวลดลงในระยะติดตามผล ต่อมาเมื่อ Kennedy (1990) ได้ทำการวิจัย เพื่อตรวจสอบ รูปแบบการฝึกการจัดการความโกรธ กับนักโทษที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว จำนวน 37 คน โดยให้กลุ่มทดลองได้รับการฝึกการควบคุมความโกรธ และมีการให้คำปรึกษาโดยสอนกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรม เป็นเวลา 5 สัปดาห์ ครั้งละ 3 ชั่วโมง จำนวน 23 ครั้ง มีการทดสอบก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการทดลองสิ้นสุดแล้ว 2 เดือน โดยการศึกษาตัวแปรตาม คือ จากการรายงานของผู้รับการทดลอง และการสังเกตพฤติกรรมจากการแสดงบทบาทสมมติในสถานการณ์จำลอง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลอง ลดความโกรธลงเมื่อถูกกระตุ้นด้วยสถานการณ์จำลอง และมีการแสดงพฤติกรรมสนองตอบทางวาจาที่เหมาะสมขึ้น และ พบว่า เมื่อมีการติดตามผล หลังจากเสร็จสิ้นการทดลอง 2 เดือน กลุ่มทดลองยังคงลดความโกรธเมื่อถูกกระตุ้นและยังคงแสดงพฤติกรรมทางวาจาที่เหมาะสม Vaccaro (1990) ได้ศึกษาการนำทักษะทางสังคม มาใช้ในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว โดยใช้โปรแกรมการฝึกทักษะทาง

สังคม ซึ่ง ประกอบด้วย การให้คำแนะนำ การให้ตัวแบบ การแสดงบทบาทสมมุติ และการให้ข้อมูลย้อนกลับ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่มีความก้าวร้าวทางวาจา จำนวน 6 คน ใช้วิธีทดลองการเปรียบเทียบกับภายในบุคคลวิธีสลับกลับ ผลปรากฏว่า พฤติกรรมก้าวร้าวทางวาจา ของผู้สูงอายุ ลดลง อย่างมีนัยสำคัญ และต่อมา เมื่อ ได้มีการติดตามผล พบว่าผู้ที่ได้รับการฝึกสามารถแผ่ขยายไปยังพฤติกรรมทางสังคมอื่นๆ

Schneider (1991) ศึกษาการฝึกทักษะสังคมทางพฤติกรรมปัญญา (Cognitive - Behavioral Social Skills Training : SST) เปรียบเทียบกับกลยุทธ์การลดความรู้สึกลบของเด็กก้าวร้าว จำนวน 41 คน อายุ 7-13 ปี โดยเด็กกลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับการฝึกทักษะสังคมทางพฤติกรรมปัญญา และ กลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับการใช้วิธีการวางเงื่อนไขแบบลดความรู้สึกลบ ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมก้าวร้าว ผลการวิจัยพบว่า เด็กทั้ง 2 กลุ่ม สามารถลดพฤติกรรมก้าวร้าว และมีพฤติกรรมการเล่นอย่างร่วมมือกัน เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบ การวางเงื่อนไขแบบลดความรู้สึกลบ กับ การใช้ การฝึกทักษะสังคมทางพฤติกรรมปัญญา (SST) พบว่า การฝึกทักษะสังคมทางพฤติกรรมปัญญา (SST) ยังช่วยในการลดพฤติกรรมก้าวร้าว ได้ผลดีกว่า และเมื่อได้มีผู้ศึกษา กับกลุ่มวัยรุ่นปกติที่อยู่ในสถานศึกษา โดย Wise and others (1991 : 231 -241) ซึ่งได้ศึกษาการฝึกทักษะทางสังคมให้แก่วัยรุ่น ที่เรียนอยู่ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 22 คน โปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคมนี้เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน และความรับผิดชอบต่อสังคม โดยใช้เวลาในการฝึก 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละ 40 นาที ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังจากการฝึกทักษะทางสังคม วัยรุ่นที่ได้รับการฝึกทักษะทางสังคมสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน และความรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้น กว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกทักษะทางสังคม

จากการศึกษาทบทวนงานวิจัยทั้งในประเทศ และต่างประเทศ พบว่า การศึกษาเพื่อป้องกันและควบคุมพฤติกรรมก้าวร้าว นั้นมีหลายแนวความคิด แนวคิดที่ผู้วิจัยให้ความสนใจ พบว่ามีประสิทธิภาพ อาจจะสามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อไปได้ โดยการนำเอาแนวคิดของกลุ่มพฤติกรรมปัญญานิยม ซึ่งเน้นในด้านการเปลี่ยนกระบวนการทางปัญญา คือ การฝึกควบคุมความโกรธ และ ขณะเดียวกันก็นำเอาแนวคิดของกลุ่มพฤติกรรมนิยม โดยใช้การฝึกทักษะทางสังคมมาประกอบกันในการพัฒนารูปแบบในการฝึก ซึ่งอาจจะสามารถลดพฤติกรรมก้าวร้าวได้

ปัญหาการวิจัย

รูปแบบการฝึกควบคุมความโกรธและทักษะทางสังคม จะมีผลต่อการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของ นักศึกษาระดับอาชีวศึกษาหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของ การใช้รูปแบบการฝึกควบคุมความโกรธและ ทักษะทางสังคม ต่อ พฤติกรรมก้าวร้าวของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมก้าวร้าวของนักศึกษา ระดับอาชีวศึกษา ในกลุ่มที่ได้รับการฝึกควบคุมความโกรธและทักษะทางสังคม กับ กลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกควบคุมความโกรธและทักษะทางสังคม

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาพฤติกรรมก้าวร้าว ทางด้านร่างกาย และ ทางด้านวาจา เฉพาะ พฤติกรรมที่แสดงออกมามีภายนอก ที่สามารถสังเกตเห็นได้ และ จากคะแนนการตอบแบบวัด พฤติกรรมก้าวร้าว
2. การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะ นักศึกษาชายที่มีอายุ ระหว่าง 15-18 ปี และอยู่ในระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 2 ช่างอุตสาหกรรม

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ คือ โปรแกรมการฝึกควบคุมความโกรธและทักษะทางสังคม

ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมก้าวร้าว

คำจำกัดความในการวิจัย

พฤติกรรมก้าวร้าว หมายถึง การกระทำทางกายและ/หรือวาจาที่ทำให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหาย และ/หรือบาดเจ็บ ทางร่างกายหรือจิตใจ และ/หรือทำให้ทรัพย์สินสิ่งของเสียหาย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

พฤติกรรมก้าวร้าวทางกาย หมายถึง พฤติกรรมที่ทำให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหาย และ/หรือ บาดเจ็บ ทางร่างกาย หรือจิตใจ รวมทั้ง พฤติกรรมที่ทำให้ทรัพย์สินสิ่งของเสียหาย ได้แก่

- การต่อสู้ ทำร้ายกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ชกต่อย ตีเตะ หัก ทบ ผักไต่ กระทบ ดึง เสื้อผ้า หรือสิ่งของ ขวางทางเดิน ขัดขืนให้ล้ม เถียนแบบท่าทางหรือข้อบกพร่องของผู้อื่น
- ขว้างปาสิ่งของ ผักไต่เก้าอี้ เขียนคำหยาบบนกระดาน ฝาผนัง โต๊ะเก้าอี้
- ทบโต๊ะ กระแทกประตู ทำสิ่งของให้เกิดเสียงดัง

พฤติกรรมก้าวร้าวทางวาจา หมายถึง การพูด การใช้วาจา ที่ทำให้บุคคลอื่นได้รับความอับอาย หรือไม่พึงพอใจ ได้แก่

- พูดได้เสียงดังด้อยคำหยาบคาย คำหยาบ ดิเสียน เหาะเย้ย ประชดประชันผู้อื่น ตวาด ตะโกน พูดจาข่มขู่ ขู่เข็ญอันเป็นเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาท พูดเสียงดังขัดจังหวะเพื่อเอาชนะผู้อื่น พูดนินทาให้ร้าย คำชื่อพ่อแม่ผู้อื่นเมื่อได้เสียงกัน

ซึ่งการวิจัยนี้ ผู้วิจัยประเมินพฤติกรรมก้าวร้าวโดยประเมินเป็น 2 ลักษณะคือ ประเมินจากแบบวัดพฤติกรรมก้าวร้าว และ ประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าวในห้องปฏิบัติการงานวิจัย

รูปแบบการฝึกควบคุมความโกรธและทักษะทางสังคม ประกอบด้วย การฝึกควบคุมความโกรธ และ การฝึกทักษะทางสังคม

การฝึกควบคุมความโกรธ ประกอบด้วย เทคนิคการฝึกลมหายใจ เทคนิคการนับ เทคนิคการจินตนาการ

การฝึกทักษะทางสังคม ประกอบด้วย การฝึกทักษะการแสดงความรู้สึก ทักษะการหลีกเลี่ยงการต่อสู้ทะเลาะวิวาท ทักษะการจัดการกับการถูกกล่าวหาช่วยๆ ทักษะการจัดการกับความกดดันกลุ่ม โดยใช้ วิธีการฝึกคิด, พูด และ การฝึกแสดงออกทางภาษาท่าทาง เมื่อเผชิญกับสถานการณ์กระตุ้น

นักศึกษาระดับอาชีวศึกษา คือ นักศึกษาชายในวิทยาลัยเทคนิคอุตรดิตถ์ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ชั้นปีที่ 2 ช่วงอุตสาหกรรม ที่มีอายุ 15-18 ปี

กลุ่มตัวอย่าง

เป็นนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา เพศชาย อายุระหว่าง 15-18 ปี ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ชั้นปีที่ 2 ช่วงอุตสาหกรรม ของวิทยาลัยเทคนิคอุตรดิตถ์ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวัดพฤติกรรมก้าวร้าว เพื่อเป็นดัชนีบ่งชี้ถึง ความคิดในการแสดงออกของกลุ่มตัวอย่าง
2. แบบบันทึกพฤติกรรมก้าวร้าว เพื่อเป็นดัชนีบ่งชี้ถึง พฤติกรรมการแสดงออกที่สังเกตเห็นได้จากกลุ่มตัวอย่าง
3. โปรแกรมฝึกควบคุมความโกรธและทักษะทางสังคม

สมมติฐานการวิจัย

1. นักศึกษาในกลุ่มที่ได้รับการฝึกควบคุมความโกรธและทักษะทางสังคม จะมีคะแนนพฤติกรรมก้าวร้าว ที่ได้จากการตอบแบบวัดพฤติกรรมก้าวร้าว ในระยะสิ้นสุดการทดลอง น้อยกว่า ในระยะก่อนการทดลอง
2. นักศึกษาในกลุ่มที่ได้รับการฝึกควบคุมความโกรธและทักษะทางสังคมจะมีคะแนนพฤติกรรมก้าวร้าว ที่ได้จากการตอบแบบวัดพฤติกรรมก้าวร้าว ในระยะสิ้นสุดการทดลอง น้อยกว่า กลุ่มควบคุม

3. นักศึกษาในกลุ่มที่ได้รับการฝึกควบคุมความโกรธและทักษะทางสังคม จะมีค่าเฉลี่ยร้อยละของจำนวนช่วงเวลาการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว ในระยะทดลองและติดตามผล น้อยกว่า ในระยะพื้นฐาน

4. นักศึกษาในกลุ่มที่ได้รับการฝึกควบคุมความโกรธและทักษะทางสังคม จะมีค่าเฉลี่ยร้อยละของจำนวนช่วงเวลาการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว ในระยะทดลอง และ ระยะติดตามผล น้อยกว่า กลุ่มควบคุม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ได้รูปแบบในการฝึกควบคุมความโกรธและทักษะทางสังคม เพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าว
2. เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาพฤติกรรมด้านอื่นๆ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย